

WIELEWAAL

tweemaandelijks tijdschrift

jaargang 52

september 1986

WIELEWAAL

Vlaams tijdschrift voor vogelstudie

uitgegeven met ondersteuning van het Ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur.

Vroegere hoofdredacteurs: E.H. Fr. SEGERS: jaargang 1 tot en met 23
Dr. Fr. GROOTAERS: jaargang 24 tot en met 46

Hoofdredacteur

Dr. H. MEEUS, Langvenstraat 25, 2300 Turnhout (014/41 57 58)

Redactieraad

H. FRANCKX, Dr. Fr. GROOTAERS, G. HUYSKENS, J. BLOEMEN, A. DE JONGHE, J. KIEBOOMS, R. WILLOCKX, G. LUYTS, Prof. Dr. A. DHONDT, P. VAN DEN BREMT, M. BECUWE, Dr. R. EYCKERMAN, J. VAN WINKEL, H. VOET, Dr. M. LOUETTE, Ir. G. BULTEEL, J. GABRIELS, Dr. J. VAN GOMPEL, Dr. J. PAULUSSEN, G. BURGGRAEVE, P. MAES, Graaf L. LIPPENS, Dr. H. WILLE, Ir. M. HERREMANS, L. MATTHÉ.

Buitenlands corresponderend redactieraadslid
K.J. EIGENHUIS (Nederland)

WIELEWAAL is een uitgave van de Koninklijke Vereniging voor Vogel- en Natuurstudie DE WIELEWAAL

De vereniging heeft tot doel: de kennis en de bescherming van de natuur en in het bijzonder van de in het wild voorkomende vogels te bevorderen door alle middelen, o.m. door het oprichten van plaatselijke afdelingen, het houden van studiedagen, het uitgeven van een tijdschrift, het verspreiden van vogelboeken en natuurboeken, het oprichten van natuurreservaten. De vereniging werd in 1933 opgericht door E.H. Fr. Segers. Ze telt nu meer dan 6.000 leden, verdeeld over 52 afdelingen. Een waaier van voordrachten, dia- en filmavonden, lessen, tentoonstellingen, geleide wandelingen, studieprojecten, deelname aan regionale en internationale onderzoeken en inventarisaties, beheerswerken in natuurreservaten, uitstappen en reizen in binnen- en buitenland staat jaarlijks op de agenda. De vereniging heeft niet minder dan 70 natuurreservaten in beheer met een totale oppervlakte van meer dan 4.000 ha, verspreid over geheel Vlaanderen. Ze bezit bovendien een eigen „Wielewaal-huis” te Turnhout waar naast het secretariaat ook een ornithologisch museum, een bibliotheek, vergaderzalen en een boekhandel zijn ondergebracht.

Raad van beheer

Dagelijks bestuur:

H. FRANCKX, voorzitter, Vredelaan 29, 2500 Lier (03/480 47 32)
W. VAN SPAENDONK, ondervoorzitter, Zevenbergen 50, 2500 Lier (03/480 54 24)
F. VAN DEN BROECK, secretaris, De Wilgen 41, 2060 Merksem (03/645 02 52)
J. PEETERS, penningmeester, Hertevoetweg 11, 2958 Weerde (015/61 20 86)

Overige leden:

G. LUYTS, Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout; E. WELLENS, Statiestraat 89, 3900 Lommel;
D. VAN DAELE, Garenmarkt 4 bus 2, 8000 Brugge; J. DHOLLANDER, Bergstraat 5, 2780 St.-Gillis-Waas;
J. VANHEUVERSWYN, Burg. P. Ceuterickstraat 12, 9751 Asper; P. HERROELEN, Van Asschestraat 33, 1910 Melsbroek

Technisch adviseur voor de natuurreservaten:

Ir. S. TYS, Beekstraat 16, 2800 Mechelen (015/41 12 78)

LIDMAATSCHAP EN ABONNEMENTEN

België: 450 F. Andere landen: 600 F. Bijlid (zonder abonnement): 50 F.
Administratie: De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout. Giro: 000-0319785-73. Tel.: 014/41.22.52.

Alle briefwisseling in verband met de inhoud van het maandblad dient gericht aan het redactieadres, Langvenstraat 25, 2300 Turnhout. Briefwisseling aangaande administratie en bestelling van het tijdschrift dient gestuurd naar het secretariaat van de vereniging, Graatakker 11, 2300 Turnhout.

„Alleen hij is een volledig mens, die veel gereisd heeft, die de vorm van zijn gedachten en van zijn leven twintig maal veranderd heeft.”

Alphonse de Lamartine

Israël van 6 tot en met 20 oktober 1985

Reisverslag door H. Franckx en P. Symens

Enkele gemeenschappen:

Israël ligt in het hart van het Midden-Oosten, op een kruispunt van verschillende continenten. Het is een klein land met een oppervlakte van 47.725 km² (met inbegrip van de huidig bezette gebieden). In het westelijk gebied ligt de kuststrook met grote steden zoals Tel Aviv en Haïfa, in het oosten vinden we de valleien van de Jordaan en van de Arava. De Jordaan verbindt ook de twee binnenzeeën van Israël: het Meer van Galilea en de Dode Zee. In het centrum rijst een bergketen op met de bergen van Galilea, Samaria, en Judea waar de hoofdstad Jeruzalem ligt. In het noorden strekt zich de Golanvlakte uit en ligt het Hermonmassief met zijn eeuwige sneeuw. In het zuiden is er de woestijn van Negev met als hoofdplaats Beer Sheva. Aan de Eilatgolf liggen de havensteden Eilat en Ofira. De hoogte varieert van 2.814 m boven de zeespiegel (de Hermonberg op de Golan-hoogvlakte), tot 392 m onder de zeespiegel aan de boorden van de Dode Zee, het laagste punt ter wereld. Israël telt ongeveer 4.953.000 inwoners, waaronder 3.212.000 Joden. De rest van de bevolking bestaat uit Muzelmannen, Christenen, Druzen en enkele minderheidsgroepen. De officiële talen zijn het Hebreeuws en het Arabisch. Men spreekt er ook vele Europese talen zodat de toerist wel altijd iemand vindt die hem in zijn eigen taal te woord kan staan.

Van april tot oktober kent Israël een lange, warme en droge zomer. In de bergstreken is het meestal droger en frisser dan in de rest van het land, vooral 's avonds. De winter duurt er van november tot maart en is zeer zacht. Het kan dan wel koud zijn in de bergen. Maar de streken rond het Meer van Galilea, de Dode Zee en Eilat aan de Rode Zee, kennen 's winters een ideaal klimaat met zachte temperaturen en veel zon.

De gebruikte munteenheid is de shekel. Daar deze echter aan tamelijk grote koersschommelingen onderhevig is, doet de toerist er verstandig aan U.S.-dollars mee te nemen, die overal in Israël worden aanvaard.

Onze reis werd ingericht en geleid door de S.P.N.I. (Society for the Protection of Nature in Israël), gesticht in 1950 met als doel de ongerepte natuur in Israël te behouden voor

de huidige en toekomstige generaties. In de eerste plaats tracht men dit te bereiken door de bevolking eerbied en liefde voor de natuur bij te brengen. Daarnaast doet de S.P.N.I. aan wetenschappelijk onderzoek, voornamelijk in haar natuurgebieden. Ze oefent eveneens druk uit voor een betere wetgeving inzake natuurbehoud. De S.P.N.I. werkt samen met alle gelijkaardige organismen en heeft vele plaatselijke afdelingen. In het ganse land worden geleide tochten en reizen ingericht. De vereniging geeft verscheidene bladen en brochures uit. Ze telt ongeveer 40.000 leden en 400 stafmedewerkers.

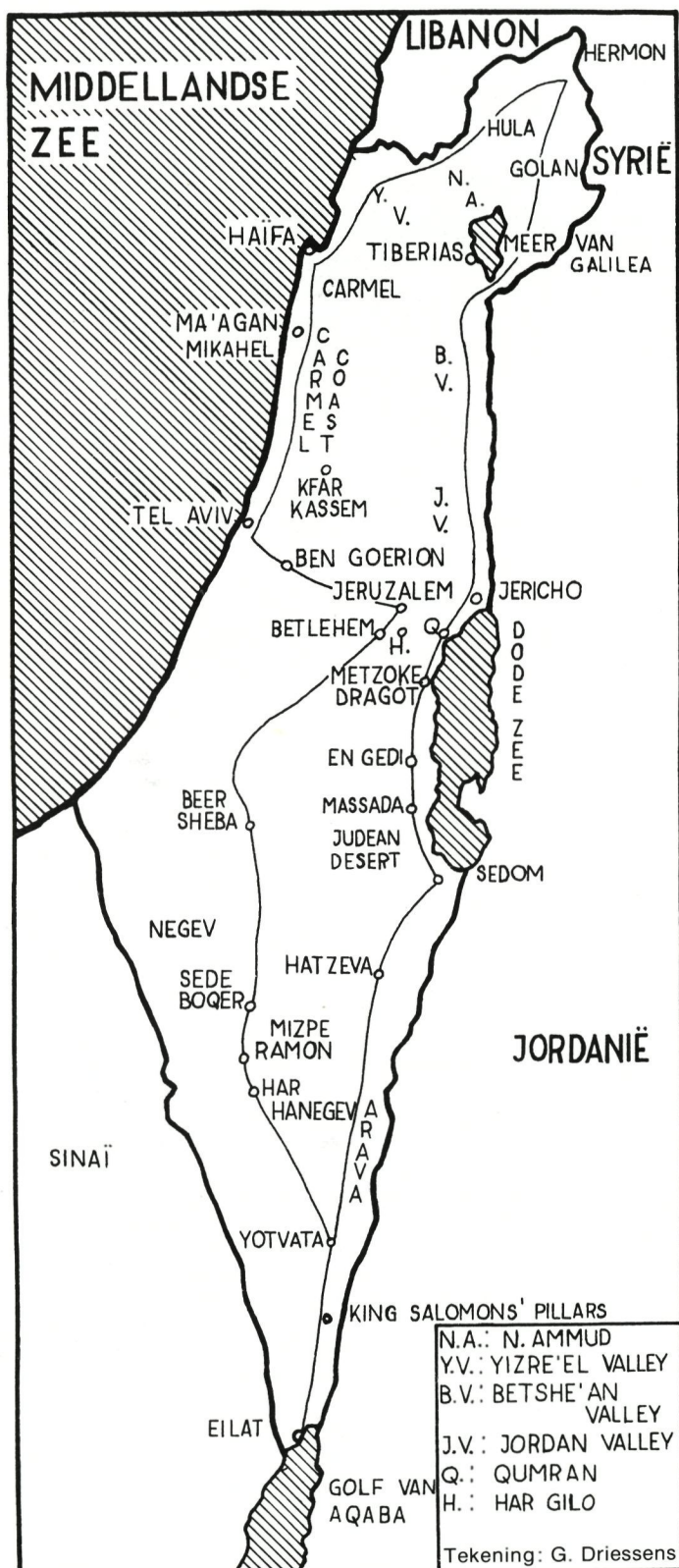
De S.P.N.I. heeft 30 Field Study Centers, verspreid over het ganse land. Elk ervan geeft studiemogelijkheden en logies aan 120 tot 250 personen. Vele scholen en het leger maken hiervan gebruik om biologielessen in de praktijk te geven. Ook de toerist kan er terecht. De overnachtingsprijs is er gering en men kan er altijd informatie over de plaatselijke vogels krijgen.

Wij logeerden meestal in een hotel van een kibboets. Zo'n kibboets is een dorp, beheerd door de algemene vergadering van zijn leden. Alles is eigendom van de gemeenschap. De meeste kibboets hebben eigen akkers, boomgaarden en ontvangen in ruil logies, voedsel, kleding en diensten. Er zijn gewoonlijk een gemeenschappelijke eetzaal, een winkel, een kindertuin, evenals sociale en culturele centra. Appartementen of individuele woningen zorgen voor de nodige privacy. Voeding en logies zijn in de kibboetshotels (guesthouses) zeer verzorgd.

Israël ornithologisch

Israël is een klein land met een buitengewoon rijke fauna. Zo kan men er gedurende de verschillende seizoenen van het jaar in het totaal meer dan 450 vogelsoorten waarnemen. Een blik op de wereldkaart geeft de reden van deze overvloed. Israël vormt de brug tussen drie werelddelen: Europa, Azië en Afrika. En de avifauna van Israël omvat dan ook vertegenwoordigers van elk van deze continenten evenals een aantal endemische soorten.

Ondanks zijn geringe oppervlakte heeft Israël een grote variëteit aan biotopen: moerassen,

visvijvers, waterbekkens, dorre woestijnen, mediterraan struikgewas, oasen met een eigen plantengroei, enz... Bovendien ligt Israël op de voornaamste trekroute van de vogels van Eurazië. Het vormt de enige landbrug tussen de woestijn en de Middellandse Zee. De Syrisch-Afrikaanse Rif-vallei loopt van noord naar zuid door Israël. Ze is ideaal voor de vorming van thermiek en vormt een smalle gang waarlangs de roofvogels trekken. De aaneengesloten ketting van heuvels, parallel met de westkust is een andere factor die ideale omstandigheden creëert voor roofvogel trek.

Het verdere verslag zal duidelijk maken dat er voor Europese ornithologen in „het Beloofde Land” heel wat te beleven valt.

Zondag, 6 oktober: Zaventem - Tel Aviv

Na een goede vlucht kwamen we 's avonds toe in het Shefaim Kibbutz Guest House, gelegen 15 km ten noorden van Tel Aviv. Onze gids voor de volgende dagen was Eyal Bartov, verbonden aan het Raptor Information Center van Jeruzalem. De directeur hiervan is de gekende ornitholoog Yossi Leshem.

Tijdens de bustrip naar onze logeerplaats in de vooravond zagen we reeds talrijke kleine groepjes Koereigers op slaaptrek, te vergelijken met het in onze streken zo bekende beeld van meeuwen op slaaptrek. Bij de aankomst op de kibboets was de duisternis reeds volledig ingevallen. Doch de volgende ochtend zou reeds de eerste verrassingen brengen...

Maandag, 7 oktober: Het Ma'Agan Michahel Bird Sanctuary.

Na het ontbijt vertrok de groep naar het Ma'Agan Michahel Bird Sanctuary. Dit vogelreservaat situeert zich een 55 km ten noorden van Tel Aviv aan de Middellandse Zee. Het bestaat uit een visvijver-complex dat aansluit aan het strand. De vogels kunnen er

waargenomen worden vanop de zandpaden tussen de verschillende vijvers. De beste periode om dit gebied te bezoeken is tijdens de winter.

Voornaamste waarnemingen:

's Morgens bij zonsopgang werden we gewekt door allerlei, onbekende vogelgeluiden. Voor verscheidenen onder ons was dit een overtuigende reden om direct het bed te ruilen voor verrekijker en telescoop. Buiten bleek dat de meeste van de vreemde geluiden opgeëist werden door de zeer talrijk aanwezige Grauwe Bulbuuls. Door de geelgekleurde onderstaartvlekveren noemt men deze ondersoort ook wel eens Geelbuikbulbul. Een ander verschilpunt tussen deze ondersoort en de Noord-Afrikaanse ondersoorten *barbatus* en *arsinoe* is zijn opvallende witte oogring.

Een nerveus krassend trillertje dat regelmatig uit het lage, dichte struikgewas weerklinkt, blijkt afkomstig te zijn van een zeer kleine bruine zanger met een zeer lange staart, de Gestreepte Prinia, gemakkelijk te herkennen aan zijn donkerbruine overlangs gestreepte bovenzijde en zijn opvallend geschakeerde onderstaart.

Een op het eerste zicht „donkere, overvliegende boomkruiper met korte staart” blijkt, eenmaal gezeten, een prachtig mannetje Palestijnse Honingzuiger te zijn. Nog mooier dan in het boek, alleen de kleurige kwastjes aan de borst zijn niet aanwezig. Andere vogels die onze aandacht trokken waren de Koe-reigers op het grasperk, de Palmtortels op de daken en in de bomen, evenals de Syrische Bonte Spechten tegen enkele stervende bomen.

De tuin van het hotel sluit aan bij een duingebied. Hier stootten we op een groep Aziatische Steenpatrijzen. Even verder vloog een Kwartel op. Dan dook in de diepte voor ons de Middellandse Zee op. Alleen talrijke Kleine Mantelmeeuwen en Geelpootmeeuwen gleden voorbij terwijl op het rotsige strand enkele Kleine Zilverreigers foerageerden. Op korte tijd trokken verscheidene roofvogels over: Torenvalk, Boomvalk, Roodpootvalk en, een mannetje Steppenkiekendief. Ook was er trek van zangvogels op gang gekomen: Roodkeelpiepers en Gele Kwikken waren bijzonder talrijk en als toemaatje nog vijf Sporenkievit. Op terugweg naar het ontbijt werden nog enkele Hoppen opgemerkt evenals 2 Blonde Tapuiten, talrijke Gekraagde Roodstaarten en Kleine Zwartkoppen.

Na het eten vertrokken we naar het Ma'Agan Michahel Reservaat. Onderweg op de velden talrijke Koereigers en enkele Sporenkievit,

Smyrna Ijsvogel

Copyright: SPNI

op de electriciteitsleidingen langs de weg geregeld Smyrna Ijsvogels en ook enkele Roodpootvalken werden waargenomen.

Op de velden net voor het reservaat begonnen enkele Ooievaars op thermiek te schroeven. Aan het reservaat diende eerst toelating gevraagd om het visvijvercomplex te mogen betreden. Ondertussen bekeken we de krokodillenrivier, zo genoemd omdat hier vroeger krokodillen voorkwamen. In het water krioelde het van een soort meervallen, volgens de gids „moustachfish”. De meeste vissen zijn een halve tot één meter lang. Er zwemmen eveneens vele moerasschildpadden. In het Riet langs de oever schuilen enkele Kwakken. De eerste Bonte Ijsvogels worden opgemerkt. In de struiken rond de woningen zijn Grauwe Bulbul, Palestijnse Honingzuiger en Gestreepte Prinia weeral present. Op de muren worden verscheidene Hardoenen waargenomen, een hagedisoort met een lengte van ± 30 cm. Aan de eerste visvijver heerst er reeds een enorme drukte. Door zuurstoftekort zijn hier een massa vissen afgestorven. Hiervan wordt geprofiteerd door een horde Ooievaars, Kleine Zilverreigers en Geelpootmeeuwen. In een klein plasje daarnaast laten zowel Smyrna, Bonte als onze gewone Ijsvogel hun specifieke visteknik bewonderen.

Iets verder bemerken we een kweekvijver die

Kleine Zilverreigers

Copyright: SPNI

overspannen is met een groot net. Een juveniele Kwak en een IJsvogel die hierin verstrikt raakten, worden verlost. Op de zandpaden lopen verschillende Sporenkievit-ten voor ons uit. Sommige dijken, die niet mogen betreden worden, krioelen van de Ooievaars en Grote Zilverreigers. Her en der rusten groepjes Kwakken en overal foerageren Kleine Zilverreigers. In het Riet roepen verschillende Cetti's Zangers. Ook de Zwartkoprietzanger laat zich door gans de groep van dichtbij bewonderen.

Een dertigtal Lepelaars trekken voorbij, terwijl vijftig, van hun soortgenoten op een afgelaten vijver rusten. Op het slik hiervan foerageren honderden kleine steltlopers en plevieren: Steltkluut, Kleine Plevier, Bontbek- en Strandplevier, Sporenkievit, Kievit, Bonte Strandloper, Zwarte-, Groenpoot- en Bosruiter, Oeverloper. Twee Rosse Grutto's die zich bij de groep voegen zouden dwaalgast zijn in Israël. Visarend en Zwarte Wouw komen eveneens op de vissen af. Al deze vogelsoorten worden er geduld, alleen voor Pelikanen wordt er alarm geslagen. Gans de bevolking van de kibboets komt dan met bellen aangedraafd om de slokkers te verjagen.

Na het middagmaal en een verfrissende duik in het Middellandse sop, keren we terug naar het reservaat. Tegen valavond vliegen alle Kleine Zilverreigers naar hun slaappleaats in de hoge bomen, gevolgd door enkele groepjes

Koereigers en een honderdtal Zwarte Ibissen. Tientallen Kwakken worden nu actief. Een enkele Ralreiger wordt opgemerkt, een Woudaapje vliegt voorbij.

Meer dan vijftig Bonte IJsvogels verzamelen zich in het Riet. 600 Ooievaars vliegen op en verdwijnen in een lange rij naar een hoge heuveltop om er de nacht door te brengen.

In de late schemering, als we terugkeren naar de bus, verschijnen plotseling verscheidene Mangoesten en Beverratten op het toneel.

Dinsdag, 8 oktober: Kfar Kassem, Tel Aviv en een bezoek aan een zwaluwslaappleaats.

Kfar Kassem is de beste plaats in Israël - en mogelijk in gans het West-Palearctische gebied - voor het observeren van roofvogel-trek in de herfst (vooral van begin september tot midden oktober). Het ligt in westelijk Samaria, 20 km ten oosten van Tel Aviv. Het Israël Raptor Information Center (I.R.I.C.) organiseert er elk jaar tellingen. Een kleine groep vrijwilligers brengt er elke herfst 6 weken door om de overvliegende roofvogels te determineren en te tellen. De voornaamste soorten die er gezien worden zijn de Wespindief (bv. 241.676 vogels op 10 en 11 september 1982), de Scheeuwarend (bv. 141.868 vogels tussen 28 augustus en 19 oktober 1983), de Balkansperwer (bv. 22.290 vogels tussen 16 en 27 september 1983), de

Slangenarend (bv. 7.697 vogels tussen 28 augustus en 19 oktober 1983), en in kleiner aantal Dwergarend, Roodpootvalk en Torenvalk. In de herfst van '82 werden op 6 weken tijd niet minder dan 445.000 roofvogels geteld. In de vlakte naast het trekwaarnemingsstation zijn twee tenten voor de waarnemers opgericht. Het was die dag echter zwaar bewolkt en er was geen thermiek, dus weinig trek.

Op de vlakte waren pas aardnoten geoogst. Zolang wij er verbleven, werd een veld met plukrijpe katoen vanuit een vliegtuig besproeid met een middel dat het plukken vergemakkelijkt. Hier rijst natuurlijk de vraag welke gevolgen dit sproeien heeft op de natuur.

's Namiddags brachten we een bezoek aan het dierenasiel van Tel Aviv, waar naast vele roofdieren ook roofvogels, reigerachtigen, ooievaars en Kaalkopibissen werden verzorgd. De dag werd besloten met een bezoek aan een zwaluwenslaapplaats, niet ver van de Ben Goerion-luchthaven.

Die nacht logeerden we op de Karmelberg in het Beit Oren Kibbutz Guest House, gelegen op 17 km van Haifa.

Voornaamste waarnemingen:

Bij het eerste ochtendkrieken waren verscheidene waarnemers weer present. Naast de soorten van de vorige ochtend zagen we ook een Waterral in de duinen en 3 over zee zuidwaarts trekkende Grote Zilverreigers.

Toen we na het ontbijt instapten in de bus, trok er bij wijze van afscheid een Schreeuwarend laag over de kibboets. Onderweg naar Kfar Kassem stapelden wolken zich op zodat de lucht helemaal togetrokken was toen we daar aankwamen.

We trokken dan maar de velden in. Daar pleisterden vele Koereigers, evenals groepjes Roodkeelpiepers, Witte Kwikstaarten en Gele Kwikstaarten (overwegend ssp. beema). Op de electriciteitskabels door de velden weer enkele Smyrna IJsvogels, Torenvalken en Roodpootvalken. Van deze laatste soort telden we op een bepaald moment 38 biddende exemplaren boven één veld.

Terug aan het waarnemingsstation kregen we een zeer gedetailleerde uiteenzetting van het roofvogeltrekgebeuren in Israël.

In de voormiddag zagen we dan toch nog enkele roofvogels voorbij schuiven:

1 Zwarte Wouw, 3 Wespendien, 2 Slangenarenden, 16 Schreeuwarenden, 1 Steppenarend, 2 Bruine Kiekendieven, 1 Grauwe

Golan-Hoogvlakte

Foto: H. van der Vloet

Kiekendief en 1 paar Steppenkiekendieven evenals enkele grote groepen Alpengierzwaluwen.

's Avonds bezochten we een eerder klein rietveldje. In het Riet waren een tiental buulbuuls aanwezig. Naast het rietveld foeraerden een twintigtal Aziatische Steenpatrijzen.

Een kwartier vòòr zonsondergang kwam een enkele zwaluw de slaappleats verkennen, maar dan begon plots het aantal aan te groeien tot wolken van duizenden vogels, overwegend Boerenzwaluwen, en slechts enkele Huis- en Oeverzwaluwen. Ondertussen maakten 4 Boomvalken razendsnelle duikvluchten door de vogelwolken heen, doch blijkbaar steeds zonder succes.

Op het moment dat de zon helemaal achter de horizon verdween begonnen de zwaluwen massaal in het Riet in te vallen, op 5 minuten tijd $\pm$ 50.000 vogels, een onvergetelijk schouwspel.

door de Golanhoogvlakte die van vulkanische oorsprong is en bestaat uit verweerde bazaltrotsen. In de vlakte lagen veel dode koeien die men achterlaat voor de gieren. De koeien staan hier doorgaans het gehele jaar buiten in de weilanden.

De kibboets van Gatzor heeft een archeologisch museum. Vervolgens ging de tocht naar de akkers in de Hulavallei. De katoen was hier reeds geoogst en de grond werd geploegd voor het zaaien van wintergraan. De dag werd besloten met een bezoek aan een eucalyptusbos, slaappleats voor een duizendtal Zwarte Wouwen.

De twee volgende nachten logeerden we in het Kfar Blum Kibbutz Guest House. Het dorp (Kfar) is genoemd naar de gewezen premier van Frankrijk, Léon Blum, die in 1943 gevangen zat in Vichy. Toen de kibboets gesticht werd was gans de streek een moeras zonder bomen, huizen of wegen. Kfar Blum, zoals het er nu uitziet, is het resultaat van 40

Jordaanvallei. Koereigers volgen de ploeg.

Foto: H. van der Vloet

Woensdag, 9 oktober: De Golanhoogvlakte.

De twee volgende dagen was onze gids Eli Hotar, directeur van de Field School te Qatzrin. Door Haifa reden we naar de Golanhoogvlakte, die ten noorden van de Jordaan begint.

Op het programma stond eerst de Nahal Amud Canyon, een kloof aan de noordwestzijde van het Meer van Galilea. Onze gids verkoos echter het Dal van Josephus, in het zuiden van de hoogvlakte. Hier liggen de ruïnes van de Joodse stad Gamla, 2.000 jaar oud, op een plateau tussen twee ravijnen, de Nahal Gamla en de Nahal Daliot. Deze zijn vooral interessant voor roofvogels.

Na het bezoek aan Gamla maakten we een rit

jaar intense arbeid. Het overgebleven gedeelte van het moeras is nu natuurreservaat.

Voornaamste waarnemingen:

Tijdens onze nacht op de Karmel werden we geregeld wakker door het gejam van benden Jakhalzen. In de vroege ochtend zagen sommige gelukkigen er ook één lopen in een weide langs de flanken van de berg. In de wanden van de Karmelberg nestelden Arendbuizerd en Slangenarend. Ook hier weer de gewone tuinvogels, aangevuld met Bijeneter, Zwartkopgrasmus en Braamsluiper. Na het ontbijt zagen we 4 Slangenarenden, enkele Roodpootvalken en een Sperwer, die in de bossen overnacht hadden, hun reis naar het

Witte Pelikanen

Copyright: SPNI

zuiden verder zetten.

Onderweg naar Gamla zaten tientallen Klapsteksters en enkele Roodkopklauwieren op telefoondraden langs de weg. In de kloof bij Gamla zagen we een twintigtal Vale Gieren (broed- en slaapplaats), enkele Aasgieren, een Slangenarend en onze eerste Arendsbuizerd.

Op de weg kroop een Zwarte Slang van $\pm$ twee meter. Deze niet giftige soort kan tot 2,50 meter lang worden en bijt enkel uit verdediging. Bij een krenge in een wei zaten 4 Aasgieren rustig te zonnebaden. Op weg naar de Hulavallei bezochten we de huisgierzwaluwkolonie in de kibboets van Gatzor, enkele honderden nesten in groepen van een tiental bij elkaar onder de balkons. De lucht was hier vol van deze kleine gierzwaluwen met hun opvallende witte stuit en lichte keel. Een ander kenmerk is de korte, rechte staart. Hoog in de lucht schroefden twee Bastaardarenden. De gelijkenis met het silhouet van een schroevende Zeearend was groot, uitgezonderd de kortere nek. In een zeer vogelrijk akkerland zagen we een Bastaardarend op de grond zitten, naar het quasi gitzwarte vederkleed te oordelen, een adulte vogel. Honderd meter verder een iets grotere arend, de lichtbruine kleur van het verenkleed en de typische bruine streepjes op de borst wezen op een juveniele Keizerarend.

Duizenden Koereigers foerageerden op de akkers achter de ploegende tractors, zoals bij ons de Kokmeeuwen. Honderden Ooievaars

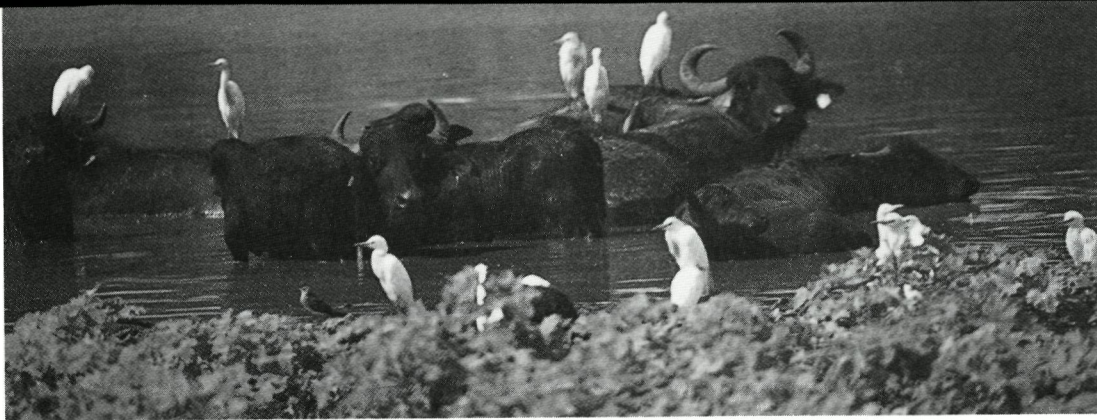
waren er aanwezig en tientallen Sporenkievit. Een doortrekkende Scharrelaar kreeg ook veel aandacht. En dan plots zijn alle ogen gericht op een 500 Witte Pelikanen die in een grote groep hoog in de lucht zuidwaarts zeilen.

Tegen valavond stellen we ons op bij een eucalyptusbos, tussen akkers en visvijvers. Van alle kanten verschijnen tientallen Zwarte Wouwen. Daartussen bemerken we 5 Bastaardarenden en 1 Steppenarend. De wouwen verzamelen zich boven het bos, terwijl de arenden uit het zicht verdwijnen. Dan horen we weer de typische roep van Bijeneters. Een groep van een 80 vogels trekt nog zuidwaarts. Als de zon begint te verdwijnen achter de heuvels vallen de Zwarte Wouwen in. Tellen is onmogelijk, maar de schatting van duizend exemplaren is zeker niet overdreven. Als de duisternis ons het zicht praktisch ontnemt komen er nog steeds wouwen aan.

Donderdag, 10 oktober: het Hula-reservaat en de berg Hermon.

De Hula Valley Reserve is een moerassig gebied waar veel papyrus groeit. Deze kan hier groeien omdat een riviervallei van vulkanische oorsprong warm water loost in de Hulamoerassen. Er liggen houten loopbruggen waarlangs men aan de hoge uitkijktoren kan komen.

Een groot eucalyptusbos maakt eveneens deel uit van het gebied. In de 16de eeuw

Waterbuffels en Koereigers

Copyright: SPNI

werden opnieuw Waterbuffels in het moeras uitgezet. Nu nog zijn er een tiental buffels aanwezig. De grootste bekendheid geniet het reservaat als overwinteringsplaats van Witte Pelikanen. Er kunnen daar dan enkele duizenden exemplaren van deze soort vertoeven. In 1954 wou men de moerassen droogleggen om er landbouwgronden van te maken. De reactie hiertegen van natuurliefhebbers heeft het ontstaan gegeven aan de S.P.N.I... Na het bezoek aan dit reservaat reden we naar de berg Hermon. De Golanhoogvlakte is zeer interessant voor vogelstudie, daar ze enkele typische soorten herbergt. Mount Hermon ligt in het uiterste noorden van Israël en vormt de grens met Syrië en Libanon. Gezien de grote strategische waarde kan men er alleen komen in het

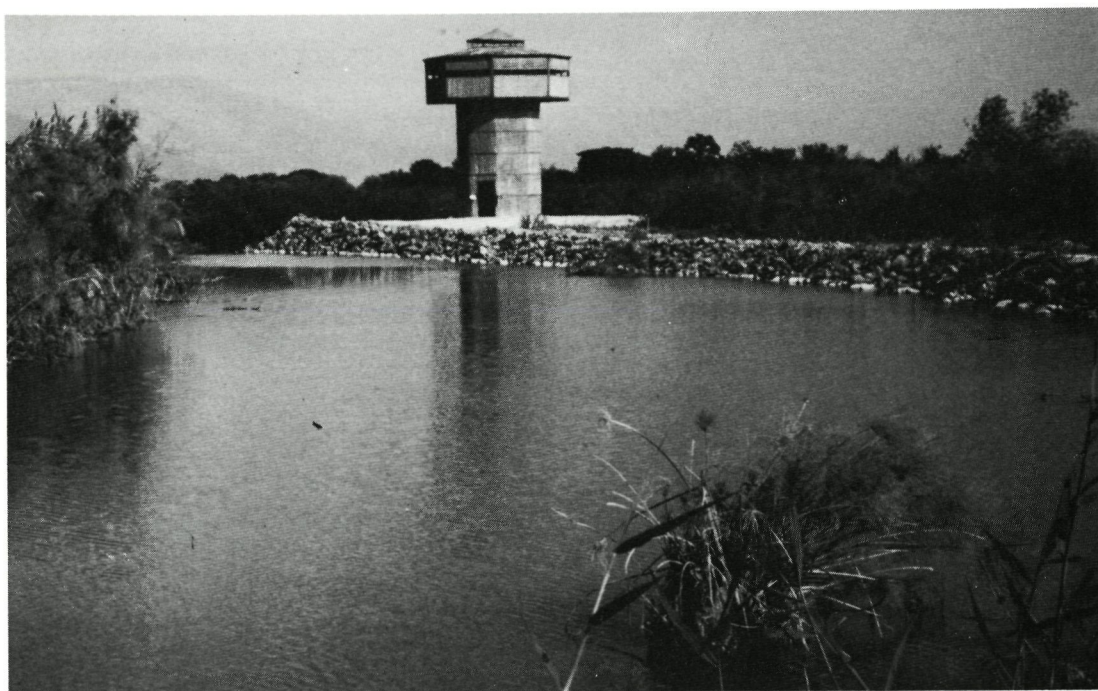
gezelschap van Israëlische gidsen. Geen enkele andere berg in Israël is hoger dan de Hermon (2.814 m), wat de typische fauna en flora verklaart. Als men de top bereikt ligt Syrië als een uitgestrekte vlakte voor U.

Na een typisch oosters maal brachten we een bezoek aan de berg Shifon. Hier bevindt zich een reservaat dat zich beperkt tot een kleine steile rotswand die echter ornithologisch enorm interessant is.

Tegen de avond reden we terug naar Kfar Blum, waar we in het restaurant weer bediend werden door Hollandse meisjes.

Voornaamste waarnemingen:

Zodra we in het Hula Valley Reserve in het moeras kwamen, zagen we twee schroevende Bastaardarenden. Onze gids vertelde dat van

Observatietoren in het Hularservaat

Copyright: SPNI

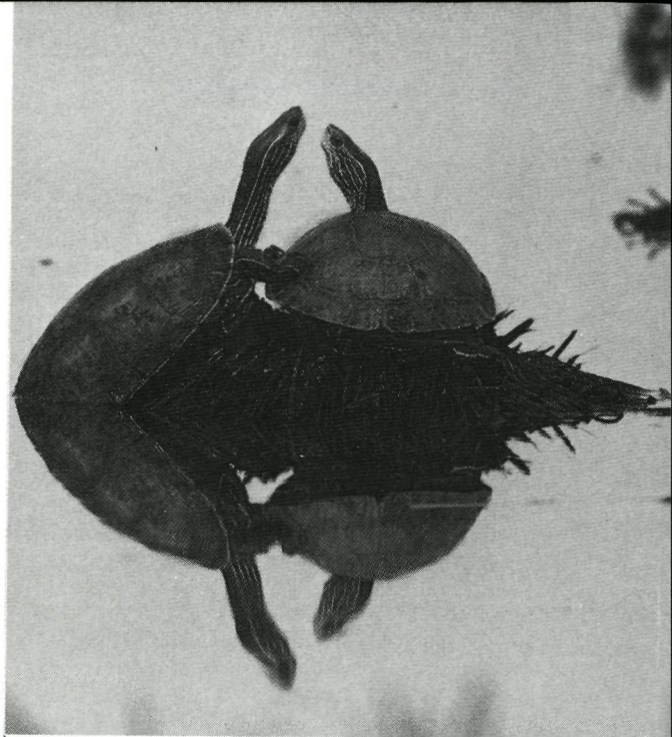
deze soort jaarlijks een twintigtal exemplaren rond het reservaat overwinteren, evenals een vijftal Keizerarenden. Overal jaagden weer Zwarte Wouwen. Boven het bos zwermde 24 Bijeneters, vergezeld van een tiental Huisgierzwaluwen. Tijdens onze wandeling over de loopbruggen werden weer de drie soorten ijsvogels opgemerkt. Hier en daar zong een Indische Karekiet, soms kon een glimp van de vogel opgevangen worden. Plots weerklonk de schreeuw van een Zeearend, het betrof echter een koppel van deze soort dat in een ruime kooi gehouden werd met de bedoeling deze arend hier als broedvogel opnieuw in te voeren. Vanuit een grote, schuilhut had men een goed zicht op een groepje pleisterende Pelikanen. Een Visarend kwam laag zeilend voorbij. Veel hoger zweefde een Arendbuizerd. De hoge uitkijktoren biedt een goed zicht over enkele grote waterplassen. We zagen er een zestigtal Pelikanen, enkele Grote Zilverreigers, 3 Zwarte Ooievaars (de enige op heel de reis), evenals enkele Poelruiters. Plotseling doemde een groepje van twaalf kleine, zeer lichtbruine eenden op: Marmereenden! Ze gingen op een vijftigtal meter afstand op een gracht zitten maar verdwenen vrijwel onmiddellijk in de papyrus. Even later dreef een jagende Bruine Kiekendief de Marmereenden in een gesloten groep weer naar het open water. Een andere vrij talrijke eendensoort was de Zomertaling. Moerasschildpadden en Beverratten werden er ook veelvuldig waargenomen naast de reeds vermelde „Moustachevissen”. Toen we even later met de bus koers zetten naar de berg Hermon zeilden een 150 Witte Pelikanen laag over onze hoofden naar het reservaat.

Op Mount Hermon hielden we enkele malen halt op verschillende hoogten met de bedoeling de voor deze plaats specifieke soorten te vinden. Een eerste halte was ingelast op 1.100 m hoogte, in een vijgenboomgaard omringd door veel struikgewas. We zagen er de Rouwmees evenals verschillende Brilgrasmussen, Zwartkopgrasmussen en Kleine Zwartkoppen.

Een tweede stop maakten we op 1.600 m hoogte, aan een kleine ravijn, door zijn grillige steenmassa's en het ontbreken van plantengroei een typisch biotoop voor de Rotsklever. Toch lukte het ons niet hem te vinden. In het voorjaar is hij door zijn opvallende roep gemakkelijker te localiseren.

Op 2.000 m hoogte zagen we het enige gekende nest van de Rotszwaluw in Israël. Het bevond zich in een opening van een ijzeren paal van een kabelspoor.

Op 2.100 m hoogte, bij enorm veel wind, zagen we 3 Syrische Kanaries, enkele Strandleeu-

Kaspische Beekschildpad

Copyright: SPNI

weriken en de Syrische Zwarte Roodstaart. Het middagmaal werd gebruikt op een hoogte van 1.800 m. Groot was onze verbazing toen we op deze hoogte, waar praktisch geen begroeiing te bespeuren was, een Boompikker aantroffen tegen de gevel van het restaurant. Op de terugweg maakten we een korte wandeling door een enorme vlakte waarvan de bodem bezaaid was met vulkanisch gesteente. Hier bemerkten we verscheidene Isabeltapuiten. Tot slot bezochten we een klein reservaat aan de berg Shifon. Op een kleine steile wand van tufsteen bevonden zich vlak naast elkaar een kleine kolonie Torenvalken, een horst van de Arendbuizerd en een nestholte van de Oehoe. Onder deze wand lag dan ook een laag braakballen. De Oehoe liet zich niet zien, maar het koppel Arendbuizerden hing constant boven de nestplaats te zweven. Geregeld hingen ze volledig stil tegen de wind in, op een manier zoals we dat eerder gewoon zijn van de Slangenarend. Voortdurend werden ze aangevallen door een zestal Torenvalken. Bovendien kwam nog een tweedejaars Steenarend het schouwspel vervolledigen. Ook deze hing stil in de wind, maar werd op zijn beurt aangevallen door de Arendbuizerden.

Geregeld dook de arend als een pijl naar beneden achter een vlucht Aziatische Steenpatrijzen aan, doch steeds zonder succes.

Vrijdag, 11 oktober: Het Meer van Galilea, Jericho en de Dode Zee.

Het vrij grote Meer van Galilea (circa 180 km²)

is een toeristische trekpleister. Overal langs de rand van het water staan campings. Het meer is zeer visrijk, nochtans zijn er weinig vogels te zien.

De Vallei van Yizre'el strekt zich uit ten zuiden van het Karmelgebergte tot de stad Bet She'an. Ten zuiden van deze stad noemt men de vallei de Bet She'an Valley. Beide valleien bevatten een groot aantal visvijvers en waterbekkens, die elke winter druk bezocht worden door eendachtigen, reigersoorten en waadvogels.

In Bet She'an werden de lichamen van de gesneuvelde koning Saul en zijn zonen aan de muren genageld. Er is een Romeins theater en een Byzantijnse kerk.

Na Bet She'an komen we in de Jordaanvallei. De weg van Bet She'an naar Jericho loopt dwars door de bezette westelijke Jordanoever. Deze „Westbank” is een vrij vlak gebied, volledig in cultuur gebracht. Als deel van het Syrische-Afrikaanse Rif is de vallei buitengewoon geschikt om trekkende vogels te volgen.

Jericho was en is een oase in de woestijn van Judea. Hier groeit een overvloed van allerlei tropische vruchten.

Deir Qarantal is een Grieks-orthodox klooster, gebouwd in de rotsen boven Jericho. Het is te bereiken langs een onverhard pad. In de zomer nestelt een kolonie Kleine Torenvalken

in de muren van het klooster. Na een pauze aan de rand van de Dode Zee, liep onze route voorbij Qumran, waar in 1947 in grotten de Dode Zee-rollen werden gevonden.

Het Metzoke Dragot Kibbutz Guest House ligt op een ruwe verlaten hoogte, 400 m boven de Dode Zee. Metzoke Dragot betekent de „Rotsen van Dragot”. Van hieruit heeft men prachtige vergezichten op de woestijn van Judea, één van de fascinerende toeristische streken van de wereld.

Boven het Guest House ligt een brede en diepe ravijn in het gebergte van Judea. Vanuit de uitkijkpost waren nesten te zien van Haviken en Steenarend.

Voornaamste waarnemingen:

Aan het Meer van Galilea maakten we een korte wandeling door de velden om het Halsbandfrankolijs te zoeken. Na enkele minuten kwam een vrouwelijk exemplaar aanvliegen over de katoenvelden, het verdween echter tussen de begroeiing.

Deze soort begon twintig jaar geleden erg zeldzaam te worden, maar door een jachtverbod en de beperking in het gebruik van pesticiden neemt het de laatste jaren snel in aantal toe. Ook het in cultuur brengen van steeds meer woestijngrond komt deze soort ten goede. Grauwe Buulbuul en Gestreepte

Woestijn van Judea

Foto: H. van der Vloet

Tristramspreeuw

Foto: H. van der Vloet

Prinia zijn hier algemeen.

Vanaf Jericho verandert plots de avifauna. Aan het klooster Deir Qarantal zagen we de eerste Tristramspreeuwen. Vooral in de vlucht komen bij deze vogels de koperkleurige slagpennen goed tot hun recht. Hier zagen we tevens de eerste Zwartstaarten en Bleke Rotszwaluwen. De roep van de Barbarijse Valk weerklonk geregeld vanuit de kloof, doch de vogel vertoonde zich niet. Even verder zagen we vanuit de bus de eerste Bruinnekraven en ook verscheidene Witkoptapuiten doken op.

Twee gazellen staarden nieuwsgierig naar de bus. Nu en dan lag er een Rotsklipdas te zonnen op een steen langs de weg.

Wanneer de Dode Zee in zicht kwam, zagen we op een pas gehooïd veld Kievit, Sporenkieveit, en 3 Steppenkievit. Tussen de talrijke Grauwe Klauwieren werden enkele Klapeksters, een juveniele Roodkopklauwier én een adulte Isabelklauwier waargenomen. Op de pakken hooi zaten 2 Scharrelaars en een Hop. Ook werd een Vorkstaartplevier opgemerkt. Gelukkig toonde deze zijn kastanjebruine ondervleugels, zodat verwarring met zijn oostelijk broertje uitgesloten werd. Tussen de stoppels trippelden honderden Gele Kwikstaarten met o.a. de ondersoorten beema en feldegg. Tussen de talrijke Roodkeelpiepers werden zowel Duin- als Grote Piepers gehoord en gezien. Naast het veld vertoonden zich 2 mannetjes Halsbandfrankolijs. In de verte liepen twee gazellen.

De lage struikjes zaten vol Fitissen en Tijftjaffen. Kortom, een plaats om gans de dag te blijven...

De volgende halt was de kloof achter de Metzoke Dragot Kibbutz Guest House. Hier werd weer een Steenarend geobserveerd. Verscheidene Bleke Rotszwaluwen vlogen langs. Een stil laag fluittoontje verraadde de aanwezigheid van de Woestijnleeuwerik. Het duurde wel even voor de vogel gevonden werd. Zijn éénkleurig grijs verenkleed gaat volledig op in de omgeving. Later ervoeren we dat het verenkleed van deze vogels zeer variabel is, louter afhankelijk van de kleur van het biotoop waarin hij leeft. Minder moeilijk te observeren en even algemeen was de Zwart-

Bruinnekraven

Copyright: SPNI

staart. De zwarte kleur komt goed tot uiting bij het veelvuldig spreiden van de staart, een signaalfunctie bij deze soort. De „Elsevier Gids van de Europese Vogels” van Heinzel, Fitter en Parslow beeldt het vrouwtje van de Zwartstaart af als een bruine vogel. In Israël heeft het vrouwtje echter hetzelfde verenkleed als het mannetje. Ook talrijke Witkoptapuiten lieten zich vrij dicht benaderen.

Zaterdag, 12 oktober: Het En Gedi-reservaat en de streek van de Dode Zee.

Er valt hier zelden een druppel regen. De Dode Zee heeft het hoogste zoutgehalte van alle wateren (33 %, vergeleken bij 3 % in de oceanen). Men kan er een kuur volgen voor huid- en ademhalingsziekten. Bekend is ook het geneeskrachtige slijk. Het hoge zoutgehalte maakt dat men op het water kan drijven als een kurk. Men kan er ook gerust de ganse dag zonnebaden, gezien de ultravioletstralen van de zon er door de lucht sterk in kracht verminderd worden. Langs de westelijke rand van de Dode Zee vindt elk jaar roofvogeltrek plaats. Hiervan is minder gekend dan van de trek over Eilat. De aantallen roofvogels zijn er in ieder geval beduidend kleiner dan in Eilat. En Gedi is wel de meest bekende oase in de woestijn van Judea sinds de bijbelse periode. De geschiedenis van deze oase gaat terug tot 3.000 jaar voor Christus.

Geheel de streek is een natuurreservaat en een veilige plaats voor vele planten en dieren die er talrijk voorkomen dankzij de vele

zoetwaterbronnen. De regen die valt in de bergen van Judea, dringt er in de grond en loopt ondergronds tot aan de bronnen van En Gedi. Men vindt hier een zeldzaam gezamenlijk voorkomen van waterlovede planten in het dal en woestijnplanten op de hoogten. Maar vooral tropische planten, zoals de Appel van Sodoma en de Moringa maken En Gedi uniek.

Het water en de planten trekken vele dieren aan. De meest bekende zijn Nubische Steenbok en Rotsklipdas, maar ook Vos, Gestreepte Hyena, Wolf en Luipaard komen er voor. Alle standvogels van de streek zijn er aanwezig waaronder zeldzaamheden zoals de Lammergier en de Palestijnse Bosuil. De hoge rotsen boven het plaatselijk Field Study Center zijn zeer geschikt voor het waarnemen van roofvogeltrek.

Wij deden een wandeling langs de twee ravijnen. Het noordelijk pad door de Nahal David, volgt de rivier langs vele watervalletjes en waterbekkens, begrensd door bloemen, struiken en bomen tot aan de Bron van David, een natuurlijk zwembad aan de voet van de Waterval van David. De zuidelijke ravijn is de Nahal Arugot. Ook hier loopt het pad langs de rivier tot ver in het gebergte.

Voornaamste waarnemingen:

's Morgens wekte ons de overal weerklinkende melancholieke drielettergreppige fluitende roep van de Tristrampreeuwen. Nog voor het ontbijt namen we de typische vogelsoorten voor deze streek waar: Woestijnleeuwen, en

Rotsklipdas

Foto: H. van der Vloet

Wadi Arava met het Jordaans gebergte op de achtergrond.

Foto: H. van der Vloet

Zwartstaarten, Witkoptapuiten, Bruinnekraven. Tussen deze laatste zweven een vijftal Waaiersaartraven die opvallen door de korte staart en de verlengde binnenste armpennen. Bij een groepje Aziatische Steenpatrijzen zitten een tiental kleinere zandkleurige vogels: Arabische Zandpatrijzen. In een struikje in de tuin van het Guest House merken we twee „lichtgekleurde prinia's" op met nauwelijks gestreepte bovendelen en effengekleurde onderstaart: de Macquiszanger. Een Nubische Steenbok trippelt treuzelend tussen de kleine gebouwtjes van het Guest House door, aangetrokken door de verleidelijke bloemenperken.

Onderweg naar En Gedi wordt een juveniele Steenarend waargenomen. In En Gedi worden alle soorten van in de vroege ochtend teruggezien, zij het dan in veel groter aantal. Ondanks de vele toeristen, konden de meeste vogels zeer dicht benaderd worden, evenals de alom aanwezige Nubische Steenbokken en klipdassen. Ook Grauwe Buulbuul, Palestijnse Honingzuiger, Smyrna IJsvogel en Rotsduif (de oostelijke vorm) zijn hier weer zeer algemeen. Nieuwkomers zijn Arabische Spotlijstertimalie, Grote Gele Kwikstaart, Draaihals, Raaf, Barbarijse Valk en Steppenbuizerd.

Zondag, 13 oktober: Massada, Sodoma, de Jordaan-vallei met Hatzeva, Yotvata en de mijnen van Koning Salomon.

We reden voorbij de berg van Massada, waar

koning Herodes zowel een prachtig paleis als een sterke vesting liet bouwen. Hier verdedigden zich in het jaar 73 van onze jaartelling de laatste heroïsche Joodse vrijheidsstrijders, eindigend in de massale zelfmoord van deze 960 verdedigers. In de Berg van Sodoma bezochten we een tweetal grotten, met pijpen van ongeveer honderd meter hoog. Even verder staat de rots die bekend is als de Vrouw van Lot. Ondiepe plassen naast de weg zijn versierd met honderden tot paddestoelen versteende zoutkristallen. Zo kwamen we in de Wadi Arava: het 180 km lange deel van de Rif-vallei, dat zich uitstrekt van het zuiden van de Dode Zee toch aan de Golf van Aqaba. De breedte bedraagt op de meeste plaatsen niet meer dan 15 km.

Het grootste deel bestaat uit een zanderige halfwoestijn, hier en daar doorkruist door andere, kleinere wadi's. De begroeiing is beperkt tot struiken zoals de Acacia en lijkt op het Afrikaanse savannelandschap.

In het noorden van de vallei liggen de meeste kibboetsen en in cultuur gebrachte gebieden. Aan de oostzijde wordt de Wadi Arava begrensd door het hoog oprijzende Jordaans gebergte (1.000 tot 1.200 m hoog), aan de westzijde door de lagere bergen van de Negev (600 tot 700 m). Door de Wadi loopt parallel aan de Jordaanse grens een hoofdweg van de zuidpunt van de Dode Zee tot Eilat.

De grote meerderheid van de roofvogels volgt tijdens de trek de Wadi Arava niet, maar verlaat

Arabische Spotlijstertimalies

Foto: H. van der Vloet

Israël vrij zuidelijk.

In Yotvata is een zeer modern informatiecentrum waar men ook een prachtige audiovisuele voorstelling geeft over de streek van Eilat. Yotvata zou ook de beste melkkoeien van de wereld hebben. De dag besloot met een bezoek aan King Salomo's Pillars, de overblijfselen van de kopermijnen uit de oudheid, gelegen langs de hoofdweg, $\pm$ 30 km ten noorden van Eilat. De „Pillars” zelf zijn massieve, rode kolommen van 50 m hoog. Aan de voet ervan ligt de tempel van de Egyptische godin Hathor. Het omliggende gebergte is bekend om de grillige vormen van de rotsformaties. Het ganse gebied van de Timnavallei, waarin de kopermijnen zich bevinden, is 60 km² groot en een beschermd reservaat. In Eilat de drie volgende dagen logeerden we in het prachtige Moon Valley Hotel.

Voornaamste waarnemingen:

Onderweg naar Hatzeva worden in de Wadi Arava heel wat vogels gezien, waaronder verscheidene nieuwe soorten, typisch voor het zuiden. Zo werd een Leigrijze Valk opgemerkt die rustig op de zandkleurige rotsen van de Negev zat. Plots kwamen twee juveniele vogels met veel lawaai de adulte vogel opjagen. Dan kwam een tweede adulte vogel ten tonele en waren we getuigen van een prooi-overgave in de vlucht. Tot een tiental jaar geleden kende men van de Leigrijze Valk slechts drie nesten in Israël. Door een intenser onderzoek is dit aantal nu tot 35 gestegen. Onderweg werden ook verscheidene Monnikstapuiten opgemerkt. Enkele kilometers ten noorden van Hatzeva verschenen de eerste Kleine Groene Bijeneters op de telefoondraden langs de weg. Plotseling vloog er een Renvogel van de weg op voor de bus. Andere veelvuldig opgemerkte soorten zijn Arabische Steenpatrijs, Bruinnek- en Waaierstaartraaf, Bleke Rotszwaluw, Witkoptapuit en Zwartstaart, evenals een Steenarend, 2 Barbarijse Valken, enkele Steppenbuizerds en een Hop. Zes Dorcasgazellen en twee halfwilde Dromedarissen rondde de lijst af.

De interessantste vogel van deze streek is ongetwijfeld de Arabische Spotlijstertimalie, een zeer sociaal levende soort waarover prof. Amoz Zahavi van de universiteit van Tel Aviv een uitgebreide studie maakt. Het Field Study Center van Hatzeva heeft meer informatie over deze zeer ongewone vogelsoort.

In de Field School kregen enkele Kleine Groene Bijeneters en de talrijk aanwezige Spaanse Mussen de meeste aandacht.

Samen met een assistent van professor Zahavi trokken we dan het savanne-achtige landschap in, op zoek naar een groep Arabische Spotlijstertimalie's die reeds jarenlang gevolgd en onderzocht wordt. Alle vogels van deze groep dragen plastic kleurringen, ten einde individuele herkenning mogelijk te maken. Terwijl de „babblers” op enkele meters voor onze voeten hun show opvoerden, kregen we een uiteenzetting over het fascinerende sociale leven van deze vogel. Vervolgens zetten we onze tocht voort in de richting van Eilat, het Mekka van de ornithologen. Yotvata en King Salomons Pillars brachten ornithologisch geen nieuwigheden.

Maandag, 14 oktober: Eilat

Eilat ligt aan de noordpunt van de Golf van Aqaba, bij de grens met Jordanië en in de buurt van Egypte en Saoedi-Arabië.

Het heldere water van de golf, de tropische vissen, de geheimzinnige woestijn en de kleurrijke bergen maken er een gedroomd vakantieverblijf van. De temperatuur daalt er nooit onder de 10° C. Er is een jeugdhoeve, een camping en een overvloed aan dure hotels. Merkwaardig is dat de luchthaven in het centrum ligt.

De naam Eilat komt van het Hebreeuws „Ayil”, d.i. „de ram”. Na zijn overwinning op de Edomieten heeft koning David hier zijn meest zuidelijke verdedigingsgordel opgericht. Het is echter zijn zoon Salomon, die hier de meeste sporen heeft nagelaten. De koningin van Sheba, Salomon's beroemdste gast, kwam hier langs op haar reis naar Jeruzalem.

In 1949, bij de stichting van de staat Israël, was Eilat niet meer dan een kleine Turkse

nederzetting. Nu is het een moderne stad met meer dan 20.000 inwoners en vormt de verbinding tussen Europa, Azië en Afrika. Hierdoor is het een knooppunt op de trekwegen van miljoenen vogels op hun heen-en terugreis van Eurazië naar Afrika. Door zijn ligging in het grote Rif concentreren zich hier duizenden, zelfs honderdduizenden roofvogels, ooievaars, pelikanen en andere trekvogels die gebruik maken van de warme luchtstromen die opstijgen boven de steile wanden die de vallei begrenzen.

Tijdens de lente van 1977 telden Deense ornithologen hier 750.000 roofvogels, waaronder 315.767 Steppenbuizerds, 226.060 Wespddieven en 19.288 Steppenarenden. Ten noorden van Eilat trekken zoutmeren, akkers en dadelpalmbossen duizenden kleine vogels aan na de lange vlucht over kilometers zee en dorre woestijn.

Om al deze redenen wordt Eilat beschouwd als één van de beste plaatsen ter wereld voor het waarnemen van de vogel trek. In het totaal trekken hier meer dan 150 soorten in grote aantallen over. Door de grote verscheidenheid aan biotopen op een relatief kleine oppervlakte is het gebied ook rijk aan meerdere interessante standvogelsoorten.

We bezochten achtereenvolgens de verschillende gebieden rond Eilat:

— North Beach:

Tegen de grens met Jordanië, aangeduid met boeien, is er nog een strook niet uitgebaat strand van de Golf van Aqaba.

— Sewage Channel:

Dit onbeduidend vervuild watertje, gelegen tussen de zoutmeren en de akkers, mondt uit in de Golf. Ondanks het feit dat het kanaaltje dienst doet als open riool, zit het Riet langs oevers vol met trekvogels.

— Zoutpannen:

Deze meren, aangelegd voor het winnen van zout, zijn door hun geringe diepte erg aantrekkelijk voor steltlopers. Vanaf de dijken tussen de pannen zijn er uitstekende waarnemingen te doen.

Eilat: paradijs voor ornithologen

Copyright: SPNI

— Kibbutz Elot:

De velden van de kibboets grenzen aan Jordanië en worden streng bewaakt. Op zondag, dinsdag en donderdag zijn er geleide wandelingen voor vogelliefhebbers. Een uitgestippeld wandelpad door de velden, loopt tevens langs de zoutmeren.

Na de middag werd een bezoek gebracht aan het onderwater-observatorium. Langs een loopbrug komt men in de onderwatertoren, waar men 6 meter onder de zeespiegel langs een twintigtal grote vensters de veelkleurige onderwaterfauna van de Rode Zee kan bewonderen. Bovendien zijn er 23 zeer grote aquariums en 3 open waterbekkens waarin men de exotische vissen in al hun kleurenpracht kan bewonderen.

Gestreepte Hyena

Copyright: SPNI

Wie het wenst, kan op het koraalstrand ook de riffen gaan bewonderen, al zwemmend met duikersbril, snorkel en zwemvliezen, die hier te huur zijn. Van deze mogelijkheid werd door velen dankbaar gebruik gemaakt.

Voornaamste waarnemingen: (14 en 15 oktober)

— North Beach:

Vanop het strand telden we 21 pleisterende Kuhls Pijlstormvogels, terwijl tweemaal een Bruine Rotspelikaan werd waargenomen. Geelpootmeeuwen, Dunbekmeeuwen en Kokmeeuwen waren aanwezig, deze laatste in zeer klein aantal. Op de boeien rustten enkele Kleine Zilverreigers en een Visdiefje. Elke morgen werden op het strand, zelfs tussen de, onder de blote hemel slapende, toeristen, sporen gevonden van Gestreepte Hyena's die 's nachts het strand afschuimen op zoek naar iets eetbaars. Deze sporen zijn gemakkelijk te herkennen door het opvallende grootteverschil tussen de afdrukken van de voor- en achterpoten. In '84 werden hier ook de Reuzensterren en de Daurische Kauw waargenomen.

— Sewage Channel:

Tussen het Riet rustten trekvogels zoals Blauwborst, Kleine Karekiet, Fitis, Tjiftjaf en Waterral. Op de slikkerige bedding van het kanaaltje foerageerden Drieteen-, Kleine en Temminckstrandloper, Bontbekplevier en Kleine Plevier. De meeste aandacht ging hier echter naar een juveniele Witstaartkievit, die er beide dagen door geheel de groep van nabij werd waargenomen.

Bij de monding van het Sewage Channel werd op 14 oktober roofvogeltrek waargenomen vanuit een overdekte rustplaats. Op amper een uur tijd telden we 35 Steppenarenden, 3

Schreeuw- en 2 Slangenarenden, 1 Zwarte Wouw en een mannetje Steppenkiekendief. Al deze roofvogels kwamen richting noord-west vanuit Jordanië en verdwenen met een grote boog langs het strand westwaarts over de bergen van Eilat.

— Zoutpannen:

Hier verbleef een Geoorde Fuut, enkele Zomertalingen en zes Pijlstaarten. Langs de oevers waren de strandlopers en plevieren, in veel groter aantal aanwezig dan langs het Sewage Channel. Hierbij kwamen nog zeven Poelruiters, 4 Woestijnplevieren, Steltkluten en een Goudplevier. Hier en daar stootten we een Waterpieper op. In '84 waren hier eveneens enkele Klippenreigers aanwezig. Op 15 oktober kwam hier even een juveniele Steppenarend rusten op een aarden dijkje.

— Velden en Dadelpalmbos van de Kibbutz Eilat:

In het palmbos langs de Sewage Channel

Witstaartkievit

Foto: H. van der Vloet

Roodkeelpieper

Foto: H. van der Vloet

zochten we tevergeefs naar het Zwartmaskerduifje, wel verscheidene roofvogels zoals Zwarte Wouw, Slangenarend en Balkansperwer. Verder waren hier aanwezig: verscheidene Smyrna IJsvogels, Wielewalen, Grote Gele Kwikstaarten en Klapeksters. Spaanse Musen en Grauwe Buulbuuls snoepten in gemengde groepen aan de rijpe dadels. In '84 werd hier ook een Zwartkeellijster waarge-

nomen. De belangrijkste waarnemingen op de aanpalende velden waren die van een jagende Slechtvalk en verscheidene Kleine Groene Bijeneters.

Dinsdag, 15 oktober: het Ringstation, de bergen nabij Eilat en de bron En Netafim.

Het ringstation in de velden van kibboets Elot kan na afspraak bezocht worden. We trokken er voor de tweede maal naar toe. Het gebergte van Eilat bestaat uit een dor, rotsachtig landschap met weinig of geen begroeiing. Alleen in de beddingen van de rivieren groeit hier en daar een enkele struik of acacia. De bekende waarnemingsplaatsen in het gebergte zijn de Moon Valley en de bron En Netafim, beide binnen een straal van 10 km van het centrum van Eilat. Moon Valley ontleent zijn naam aan het grillige landschap. In de nabijheid leven nog Bedoeïnen. En Netafim, de ruige permanente woestijnbron in de bedding van een diepe ravijn, lokt heel wat vogels en dieren.

Bij het invallen van de duisternis trokken we naar het waterpompstation van Eilat. Hier komen elke avond Gestreepte Zandhoenders drinken. Deze plaats is uiteraard beschermd. Dit in tegenstelling tot andere Oosterse landen waar jagers zich opstellen bij zo'n drinkplaatsen. Geen wonder dat de meeste

Krekelzanger

Foto: H. van der Vloet

Snor

Foto: H. van der Vloet

zandhoendersoorten op de lijst van de bedreigde vogelsoorten staan.

Voornaamste waarnemingen:

Bij het ringstation kregen we volgende soorten in de hand: Roodkeelpieper, Duinpieper, Grote Pieper, Rietzanger, Blauwborst, Gele Kwik, Tapuit, Kleine Zwartkop, Spaanse Mus en Torenvalk. Het interessantste was de vergelijking tussen een Snor en een Krekeltzanger die gelijktijdig gevangen werden. Op de velden rond de vangplaats krioelde het van de vogels: honderden Roodkeelpiepers, Gele en Witte Kwikken, evenals tientallen groepen Spaanse Mussen en duizenden Boerenzwaluwen. Op de overal aanwezige irrigatieleidingen zaten tientallen Grauwe Klauwieren, Paapjes en Tapuiten. Tussen deze soorten ook minder algemene zoals Grote Piepers, Duinpiepers, Isabeltapuiten en een Woestijntapuit. Een Lannervalk had zijn vaste standplaats op een rotsige heuvel.

Geregeld deed hij een aanval op de horden trekvogels, doch steeds zonder succes. Tijdens deze aanvallen raasde deze valk laag over de grond voorbij, soms op minder dan vijftig meter afstand.

Hier zagen we de enige Kleine Torenvalk van gans de reis, aangezien deze soort reeds in september naar het zuiden vertrekt.

Onderweg naar de bron Em Nefatim werden 6 zuidwestwaarts trekkende Slangenarenden waargenomen. Aan de bron werd onze aandacht getrokken door 4 lichtbruine musachtige vogels zonder opvallende kenmerken: wijfjes Sinai-roodmussen. Een uurtje rustig wachten bij de bron bracht ons waarnemingen van Monnikstapuit, Witkoptapuit, Zwartstaart, Tristrampreeuw en Bruinnekraaf. Een grote groep klipdassen was hier eveneens aanwezig. 's Nachts komen bij deze bron o.a. Luipaard en Wolven drinken.

's Avonds stonden we opgesteld bij het waterpompstation van Eilat. Zodra de zon verdween vielen hier plots van alle kanten

kleine groepjes Gestreepte Zandhoenders in. Niettegenstaande de opkomende duisternis konden we de mannetjes nog duidelijk onderscheiden aan de zwart-witte tekening op kruin en voorhoofd. In totaal telden we 54 exemplaren. Tussen het neerstrijken en het vertrekken van deze vogels verstreken amper 15 min.

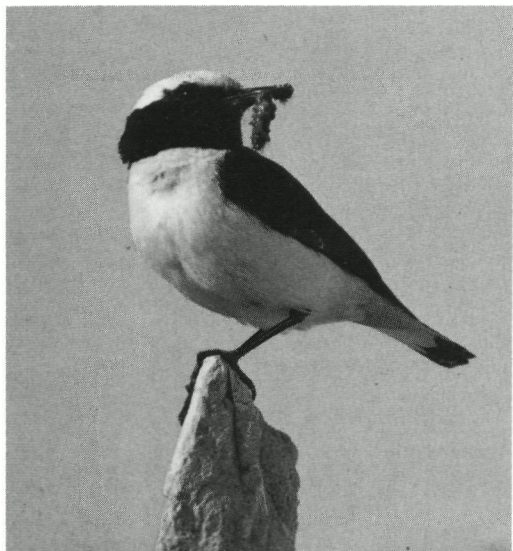
Woensdag, 16 oktober: de Zuidnegev, Hai Bar, Makhtesh en Mizpe Ramon, En Avedat.

De Negev-woestijn, die gans het zuiden van Israël beslaat, is een vrij vlakke, droge en zanderige woestijn met hier en daar kleine struiken. De militaire activiteiten in het gebied zijn aanzienlijk. Net ten zuiden van Yotvata ligt het omheinde reservaat Hai-bar dat werd gesticht als kweekcentrum voor bedreigde soorten. De bedoeling is deze dieren terug uit te zetten in de vrije natuur. Als eerste dier werd de Wilde Ezel terug uitgezet. De volgende zal de Struisvogel zijn, gevolgd door de Oorlynx. Deze soorten kwamen tot 100 jaar geleden in Israël in het wild voor.

Tijdens de rit met de bus door het reservaat werden groepen van de volgende soorten gezien: de Addaxantiloopt, de Gehoornde en de Arabische Oryx, de Aziatische Wilde Ezel (een bruine soort), de Somali Ezel (een grijze soort) en de Struisvogel. Van deze laatste kwamen sommige exemplaren tot bij de bus om snoepjes bedelen.

Op 150 km ten noorden van Eilat loopt de weg door de Makhtesh Ramon, de grootste krater op aarde, ontstaan door erosie. Aan de rand ervan ligt de stad Mizpe Ramon, 1.000 m boven de zeespiegel. Chukars lopen hier over de stoepen. We bezochten eerst het nieuwe en prachtige informatiecentrum. Een beetje verder lag onze nieuwe verblijfplaats, het Har Hanegev Field Study Center.

Na de lunch reden we 30 km noordwaarts langs de oude stad En Avedat. In de ravijn met dezelfde naam maakten we een wandeling langs de rivier die deze kloof uitgesleten had.

Rouwtapuit

Copyright: SPNI

Ook hier trokken het water en de planten vele vogels aan.

Voornaamste waarnemingen:

Onderweg naar het Ramongebirge merkten we weer verscheidene Dorcas-gazellen op, evenals Slangenarenden die blijkbaar volop aan het doortrekken waren, en de zeer algemene Rouwtapuit, alsook twee minder algemene Monnikstapuiten. Na een bezoek aan de Ramonkrater die landschappelijk onvoorstelbaar mooi is, reden we naar de kloof van En Avedat. Woestijnhaas, Nubische Steenbok en klipdas werden hier waargenomen. Aasgier, Vale Gier en Barbarijse Valk cirkelden boven de kloof. Gestreepte Prinia, Arabische Zandpatrijs en Rotsduif waren zeer algemeen. De Rotsduiven hier behoren tot de ondersoort „palaestinae” en missen de witte stuit van hun Europese soortgenoten. In de ingang van zijn hol zat een rustende Oehoe ons gade te slaan. Het betrof hier de kleinere Noord-Afrikaanse woestijnvorm „aescalapus”. Het Riet langs het riviertje zat vol doortrekkende Rietzangers en Tjiftjaffen. Voor het riet liepen Waterhoenen en Waterrallen. Tegen de avond arriveerde hier, midden in de woestijn, een doortrekkende Wintertaling. Verscheidene Vale Gieren verzamelden zich op een steile klif om gezamenlijk de nacht door te brengen.

En dan was er deze dag nog de bijzonderste waarneming van de reis. We hadden het geluk twee Oorgieren aan te treffen op hun nest bovenop een acaciastruik. Niettegenstaande de grote afstand waren de vogels goed te observeren met de telescoop. In het begin van

deze eeuw was deze soort nog plaatselijk algemeen in Zuid-Israël. Tot echter Europese biologen in naam van de wetenschap deze vogels massaal begonnen te „verzamelen” voor allerlei dierentuinen en wetenschappelijke collecties. In het begin van de jaren '70 waren er nog ongeveer 15 koppels. Ondertussen kwam er een nieuwe bedreiging bij onder de vorm van pesticiden en vergiftigd aas. Nu zijn er nog slechts 2 koppels waarvan slechts 1 paar zich nog voortplant. De jonge vogels worden echter van het nest gehaald en gebruikt in een kweekcentrum met de hoop ooit terug een gezonde populatie van deze prachtige gierensoort in de vrije natuur te verkrijgen. Niet voor niets is de Oorgier, alias Torgos, momenteel in Israël het symbool van de vogelbescherming.

Donderdag, 17 oktober: de Noordnegev, Sedeh Boger en Beer Sheva.

Na het ontbijt reden we naar het waterzuiveringsstation van de legerbasis van Ramon in de buurt van het observatorium. Even verder is een overloop in de woestijn, waar enkele bomen en struiken groeien, een goede schuilplaats voor vele doortrekkers en overwinteraars. Vandaag bekeken we de kloof En Avedat van boven langs een klein platform. De waterval is volledig dicht gegroeid met hangende waterplanten.

We reden verder naar de kibboets Sedeh Boger. Hier bevinden zich de graven van Ben Goerion, de eerste premier van Israël en van zijn echtgenote. De Negev-school draagt ook de naam van de premier. Van daaruit heeft men een prachtig zicht op de ravijnen van de omgeving. De struiken rond de graven bevatten vele typische vogels.

Beer Sheva werd volgens de traditie 3.800 jaar geleden gesticht door Abraham, die er waterputten dolf. De naam van deze stad betekent „de Zeven Bronnen”. Momenteel is Beer Sheva de hoofdplaats van de Negev-woestijn. Aan de rand van de stad is een bedoeïnenmarkt waar men alle mogelijke westerse en oosterse artikelen kan kopen.

In de woestijn rond Beer Sheva staan honderden bedoeïnententen. Daarrond lopen kippen, geiten en dromedarissen, maar er staan tevens auto's en zware landbouwtractoren geparkeerd. In de namiddag bereikten we Jeruzalem waar we de drie volgende nachten doorbrachten in het Jeruzalem Tower Hotel.

Voornaamste waarnemingen:

Voor het ontbijt werden rond het Field School Center Woestijnleeuwweriken, Aziatische Steenpatrijzen, Rouwtapuiten en Macquis-

Ramon Informatiecentrum

Copyright: SPNI

zangers waargenomen. Na het ontbijt vertrokken we naar een drinkplaats van zandhoenders. Hier telden we 82 Kroonzandhoenders en 46 Zwartbuikszandhoenders. Senegalzandhoenders werden niet meer opgemerkt omdat deze de drinkplaats reeds hadden verlaten voor we er aankwamen. Plots dook een Barbarijse Valk vlak voor ons naar enkele Kuifleeuweriken die hier eveneens kwamen drinken. In de struiken naast het bassin zagen we enkele Grauwe Klauwieren, evenals een jonge klauwier die ons inziens te veel wit had om een jonge Roodkopklauwier te zijn, in het bijzonder in de vleugels. Achteraf bleek dit een juveniele Maskerklauwier te zijn. Verder merkten we hier op: Roodkeelpiepers, Rouwtapuiten, Isabeltapuit, Groenlingen, Zwartkop en Gekraagde Roodstaart, Kievit en Arabische Zandpatrijs. In '84 kwamen nog bij Grote Lijster, Zanglijster, Beflijster, Zwartkeellijster, Boompieper, Rosse Woestijnleeuwerik, Porseleinhoen en Witgatje.

Aan de kloof En Avedat bemerkten we nu een langstreckende Steppenarend, evenals een tiental Vale Gieren en honderden Rotsduiven. In het parkje aan de graven van Ben Goerion en zijn echtgenote werden Macquiszanger, Woestijnleeuwerik, Rouwtapuit en Zwartstaart van zeer dichtbij waargenomen. Op de flanken klauterden enkele Nubische Steenbokken. Hier werd een punt gezet achter het ornithologische gedeelte van de reis.

Vrijdag, 18 oktober: Jeruzalem en Betlehem.

Met een gids begonnen we ons bezoek aan het Hof van Olijven, van waaruit men een mooi zicht heeft over gans het oude stadsdeel. Dit is verdeeld in 4 wijken: een Muzelmaanse, een Joodse, een Armeense en een Christelijke Wijk. We keken naar de biddende Joden bij de klaagmuur, wandelden langs de Via Dolorosa en bezochten de Kerk van het Heilig Graf. Alles vermelden zou ons te ver leiden. Wat de bezoeker vooral opvalt is dat alles, inclusief de verschillende culturen, hier zo dicht bij elkaar ligt.

's Namiddags trokken we naar Betlehem, waar de Kerk van de Geboorte opgetrokken werd boven de grot waarin Jezus zou geboren zijn. Al de heilige plaatsen zien er nogal rommelig uit. Kerken en monumenten werden kriskras door elkaar gebouwd. Het is een mengsel van Joodse, Muzelmaanse en Christelijke cultuur, waarbij iedereen het laken zoveel mogelijk naar zich toetrekt.

We waren nog maar net terug in het hotel of de Sabbat begon. Deze rustdag begint vrijdagavond bij zonsondergang en eindigt op zaterdagavond bij het verschijnen van de eerste sterren. De openbare instellingen, de banken, de winkels en de publieke amusementsgelegenheden zijn die dag gesloten. Ook het openbaar vervoer ligt stil. Privé-vervoer daarentegen gaat normaal door.

Zaterdag, 19 oktober: tweede dag in Jeruzalem

In de voormiddag bezochten we eerst de Synagoge Yeshuram, de grootste van het land, opgericht als aandenken aan de miljoenen Joden gestorven in de Duitse concentratiekampen.

Daarna trokken we naar de Knesset, d.i. het parlamentsgebouw. Tegenover de Knesset bevindt zich het Museum van Israël. Er is een afdeling kunst, een archeologische en bijbelse afdeling, maar vooral het gebouw met de Dode Zee-rollen, delen van het boek van Isaïas, geschreven 100 jaar voor Christus. Deze gebouwen zijn omringd door prachtige parken, waar grote aantallen doortrekkende zangvogels verblijven, o.a. Draaihals, Bonte Vliegenvanger en Gekraagde Roodstaart.

's Namiddags trokken we terug naar de oude stad.

Zondag, 20 oktober: de terugreis.

De vlucht van Tel Aviv naar Zaventem, met een tussenlanding in Keulen, verliep vlot en

zonder problemen.

Besluit:

Israël is een buitengewone belevenis. Er zijn weinig landen waar zoveel te zien is en waar zo'n grote verscheidenheid in landschappen voorkomt op een betrekkelijk kleine oppervlakte.

Bovendien houdt de bevolking van de natuur en wordt door de gidsen al het mogelijke gedaan om de bezoeker zoveel mogelijk van het natuurschoon te tonen. Practisch alle vogels zijn er beschermd en jacht is er zo goed als onbestaande.

Tijdens ons verblijf werden niet minder dan 196 vogelsoorten waargenomen. Wie de spectaculaire trek wil waarnemen, raden we aan enige tijd op de gekende plaatsen zoals Kfar Qassem of Eilat (hier enkel in het voorjaar) te verblijven.

H. Franckx, Vredelaan 29, 2400 Lier.

P. Symens, Bredabaan 300, 2170 Wuustwezel.

Rembert Dodoens

J. Kiebooms

400 jaar geleden stierf Rembert Dodoens. Hij leefde en werkte vele jaren te Mechelen.

Dodoens wordt door de meesten onder ons gekatalogeerd als „beroemd plantkundige”. In gedachte zien we dan een man voor wie de studie van bouw, voorkomen en levenswijze van de planten een levensdoel was. Voor zijn tijdgenoten was Dodoens geen plantkundige, de term bestond trouwens nog niet, maar wel een uiterst bekwaam geneesheer. De aanstelling als stadsdokter van Mechelen en later als lijfarts van enkele „groten der aarde” bewijzen zulks.

En de planten dan?

Dodoens had ze nodig als middel bij de behandeling van allerhande ziekten. In dat opzicht verschilt hij niet van om het even welke andere geneesheer uit zijn tijd.

Nu blijkt dat de kennis van de natuur in de 16e eeuw heel gering was. In feite een mengmoes van een beetje proefondervindelijke kennis, veel verzinsels, nog meer valse vermoedens en uiteindelijk nog een flinke portie als onaantasbaar juist geachte overleveringen van de groten der wetenschap. Dat er dan ook vrij geregeld „accidenten” gebeurden bij het

gebruik van medicinale planten ligt voor de hand. Meer dan waarschijnlijk begonnen de problemen al bij het herkennen van de plant.

Dodoens' bedoeling met het schrijven van zijn „Cruydboek” is dan ook eenvoudig: orde op zaken stellen en een soort gids voor het herkennen en het gebruik van planten publiceren.

Het 'Cruydboek' is dan ook een boek voor dagelijks gebruik, dat zich richt tot eenieder die zich van planten wenst te bedienen. Een veel ruimer publiek dus dan de enge kring van latijns prevelende academici. Vandaar de publicatie in het Nederlands.

Er mogen aan Dodoens dan ook twee grote verdiensten worden toegeschreven. Eerst en vooral bekijkt hij zijn onderwerp, in dit geval de plant, onbevooroordeeld en noteert hij enkel wat hij kan bewijzen. Dat zulks soms regelrecht indruist tegen de stellingen en „kennis” van de gevestigde wetenschappers aan de universiteit hoeft geen betoog.

Ten tweede: hij wenst zijn kennis aan elke medemens mee te delen en schrijft dan ook in de volkstaal.

Deze geestesgesteldheid levert hem de nodige

1. Oyevers-beck met bruyn peerfche in't midden witte bloemen. Dit cruydt wort van Lobel beschreuen / ende ghenoemt *Geranium fulcum flore livido purpurante*, & *melio candicante*. Dese soorte is van ghebaente de Dinkel ghelick; maer de bladers sijn grooter / met sommighe swerre ende buijne plecten. In't begijn van den Sommer gheeft seer aerdtighe bloemen / die buijne peerfch sijn / in de middel wit / ende omghebojen. Dit cruydt heeft stelen van eenen voede hoogte / met sommighe seker tachelkens bare aen / spuurende uyt een langhuwpijpe wortel. Het sac was van 4 kluus eerst in Heberlandt uyt de blaesen van Boter bloemen. Het wort in Dupschylant / ende ghelijck de voogamde / maer heeft ghele bloemen.

2. Kleyn seer ghebeckt Oyevers beck. Dit cruydt noemt *Clusius Geranium Salmantense rottratum*: 't welck hy by *Salamanca* heeft ghehouden. Dit cruydt is kleyn / maer de beken sijn heel groot.

Krachten. Den Hoogheindischen naem Gods Ghenade wort uyt / dagnen in Dupschylant behouden heeft dat de *Blacus Boter-bloemen* met seer vele krachten van Gode begaert sijn / ende in sonderbeheft vooft nuyt sijn teghen de luydelij ghebeken / dat in't Hoogheind van't voogamde achte Capitel beschreuen sijn. Ende andere wilen beschreuen dat alle de soorten uyt *Clusius* ende *Lobel* beschreuen in ghebeke van de voogamde *Blacus Boter-bloemen* seer nuyt sijn in alle wonden ende quetsuren.

HET XI. CAPITEL.

Van de twee laetste soorten van Oyevers-beck, te weten Kraen-hals ende Bloet-wortel.

Gheslachten.

Bhalven de voogamde soorten van Oyevers-beck / worden der noch twee andere van *Fuchsius* beschreuen.

1. Ghedente. 1. De rene (dat is het seftenste gheslacht van Oyevers-beck) heeft seer ghelckende ende ghesimpelbladeren: de stercilens sijn wolachtigh / ende als 't in de voogamde gheslachten oock ghebeurt / van dat sy uyt de wortel spuyten / roodachtigh van verwe. De bloemkens sijn purpurverwigh / uyt de welcke koppelkens komen ghesproten: die oock als de Kraen-hoofden langh gheberkt sijn. De wortel is van binnen witachtigh / van buyten was gelachtigh.

Kraen-hals oft *Geranium Suiuale*.

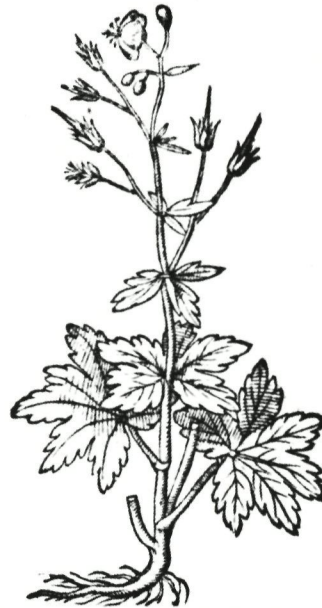
2. De ander (dat is het achtste gheslacht van Oyevers-beck) ghelijck de voogamde ghenoech / dan is grooter van bladeren / bloemen ende wortelen: haer tachelkens sijn dun / ende oock met eenighe wolachtigh: 't beest de bladeren sijn dun / oock diep dootsneeden ende in snijpellinghen verdeelt: op 't hoogheste van de tachelen kringhse purpurverwigh bloemen; nae de welcke oock dieghelcke koppelkens wassen van gebaete een Kraen-hoof oock seer ghelick. De wortel is van binnen ende van buyten roelachtigh rood oft luyne-rood van verwen.

Placie. 1. Ken de kanten van de bremden ende omteent de haghien ende ruppen / ende by de kuplen en grachten komt de rene soorte 't sefte voor: 't.

2. De andere soorte wakt in Tupschylant in herghelichten ende steeneclighen gront.

3. Tye. Tese twee cruyden bloepen in den Sommer.

Bloet-wortel oft *Vergh. Oyevers-beck*.

Naemen. 1. Het rene heeft van *Fuchsius* den naem van kraenich hals / dat is in Heberdupschly Kraen-hals oft Kraen-hals / ghekreghen.

2. Der ander cruydt wort van den selven *Fuchsius* *Blutwurtz* / dat is Bloedigh cruydt / ghenoecht / niet alken nae de verwe van de wortel / maer eer nae de kracht van de selve. Men inagh het in Heberdupschly daerom oock Bloet-wortel oft Bloet-cruidt noemen; oft / om dat het op de Verghen meest wakt. Vergt. Oyevers-beck: want het wort daerom in't Latyn *Geranium montanum* van sommighe gheslachten.

3. Aerd / Kracht ende Werckinge. Den selven *Fuchsius* seyd van de wortel van de tweede soorte (die hy daerom oock Bloet-wortel heet) dat hy noyt eenigh buigh geboonden heeft dat bequanner was / dan die / om het bloet te sielen. waer dat het oock uyt bloeyt. Ende dit is al dat ick van de krachten van dit ghewas te segghen vinde.

BIIVOECHSEL.

Andersghelicke gheslachten. Daer worden sommighe soorten van dit ghewas van *Clusius* ende *Lobel* beschreuen / die groote ghelickemisse daer mede hebben / oft immers voer Bloet-wortelen ghehouden worden.

1. Bloet-wortel van *Fragus*. Dit ghewas is van *Clusius* beschreuen / die meent dat het van *Fragus* *Blutwurtz* ghenoecht is gheweest.

moeilijkheden op en hij moet dan uiteindelijk vluchten naar het noorden, naar Leiden, waar op dat ogenblik een grotere vrijheid van denken is toegestaan dan in de Zuidelijke Nederlanden.

De natuur aandachtig observeren en de verworven kennis meedelen zijn de belangrijkste opdrachten van een vereniging als De Wielewaal.

Wij volgen dus nog steeds, op een bescheiden wijze, het pad dat door Dodoens werd ingeslagen. En hoe ongeloofelijk het ook moge klinken, zoals Dodoens moeten wij ook nog steeds vechten tegen totaal waanzinnige opvattingen en meningen over de natuur en het natuurbeheer.

Zo hoorden we enige tijd geleden een „krui-

denkenner" aan zijn goedgegelovig publiek stellingen uit de middeleeuwse signatuurleer voor echt en waar verkondigen.

In zijn boeken probeerde Dodoens met deze signatuurleer af te rekenen!

Het verspreiden van echte kennis over de natuur is dus nog steeds harde noodzaak. En gezien de inkrimping van het aantal uren biologie in het middelbaar onderwijs zal zulks in de toekomst spijtig genoeg zo blijven.

De taak, door Dodoens aangevat, is dus nog verre van beëindigd!

J. Kiebooms, Acaciastraat 32, 2800 Mechelen.

Uit het afdelingsblad van Mechelen, sept-okt. 1985.

Vijf vòòr twaalf

Tsjernobyl: rampzalige gevolgen voor trekvogels en volksgezondheid.

De enorme hoeveelheid radioactiviteit die op 27 april 11. in Tsjernobyl vrijkwam, vormt niet alleen een gevaar voor de gezondheid van de mens, maar ook voor honderdduizende trekvogels.

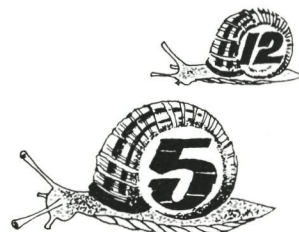
Enorme vluchten vogels hebben de radioactieve wolk doorkruist op grote hoogte. De vogeltrek vindt daarenboven plaats over een zeer breed front over het Europees gedeelte van de U.S.S.R. en over Midden- en West-Europa. Gelet op de enorme vogelsterfte die de rampen of ongelukken in Harrisburg (USA-1979), de Oeral (U.S.S.R.-1958) en de Almaraz-centrale (Spanje, 1982) veroorzaakten, moet de invloed van de straling op deze vogels rampzalig zijn. In Scandinavië en Finland vielen en vallen de trekvogels letterlijk dood uit de lucht! Bij één op vier trekvogels werd in Finland een vijftigvoudig verhoogde stralingswaarde genieten. Vooral Nachtégalen blijken er ernstig getroffen te zijn. Vogels die niet aan de hoge stralingsdosis sterven, zullen niet meer voor de voortplanting kunnen zorgen. Door ornithologen in Nederland werd abnormale vogelsterfte waargenomen in de Waddenzee. In Finland werd de bevolking reeds ingelicht over de gevaren die zijn verbonden aan het oprapen van dode vogels. De Zweedse overheid heeft op haar beurt de jacht op alle wild, vooral trekvogels, sterk afgeraden. Ook zoetwatervis bevat een hoog gehalte aan

cesium. Midden juni was dit in Zweden zelfs ruim honderd maal groter dan het toegestane maximum. Het kan voor de laatste grote visarendenpopulatie een catastrofe betekenen. Zelfs bij vlinders en andere insecten werden zeer hoge waarden radioactiviteit gemeten. Veel vogels voeden zich juist met dit en ander (gras, bodemfauna,...) voedsel, zodat de besmetting zich verder accumuleert.

Vandaar dat de overheid dringend maatregelen moet nemen om de jacht op trekvogels onmogelijk te maken:

- juist deze vogels hebben tijdens de voorjaarsmigratie zware verliezen geleden,
- er is geen vermindering van de jachtdruk te verwachten in Frankrijk, Italië en andere Middellandse Zeelanden,
- een ontzettend groot aantal trekvogels is radioactief besmet en vandaar ook rechtstreeks of onrechtstreeks een gevaar voor de volksgezondheid, zeker wanneer krennen niet worden verzameld na afschot,
- vanwege de radioactieve besmetting zijn de trekvogels niet meer eetbaar. Elke noodzaak (zo die er überhaupt bestaat!) tot mogelijk afschot valt bijgevolg weg!

Mededeling Bond Beter Leefmilieu-Vlaanderen en Stichting Mondiaal Alternatief-Eindhoven (Nl.)

Vogelbescherming: de klok twintig jaar achteruit.

In de bevoegde commissie van de Vlaamse Raad wordt thans een voorstel van decreet behandeld dat het huidige besluit betreffende de vogelbescherming in het Vlaamse Gewest wil vervangen door een decreet tot regeling van het houden en het kweken van, het bevoorraden (lees vangen!) met vogels en het organiseren van vogelwedstrijden.

Dit voorstel van decreet werd voorbereid door de vinkeniers en sommige vogelhouders. Het zet de deur wagenwijd open voor een reeks handelingen die thans verboden of sterk beperkt zijn!

Oordeel zelf:

- de thans bestaande beperkte en uitdoven-de bevoorrading in vogels, wordt permanent en onverminderbaar vastgelegd op een niveau dat driemaal hoger ligt dan het huidige. De vangstperiode wordt eveneens verlengd en vast bepaald.

- de administratieve formaliteiten voor het houden en vangen van inlandse kooivogels (15 mogelijke soorten in plaats van de maximaal 7 soorten die thans worden vermeld in de reglementering!) worden sterk verminderd.
- de jaarlijks te leveren statistieken en de mogelijkheden tot controle van de overheid worden sterk beperkt.

Dit voorstel van decreet is op talrijke punten in strijd met de internationale akkoorden inzake de bescherming van vogels, o.m. met de Europese richtlijn terzake.

Reageerde het bestuur van jouw afdeling reeds tegen dit voorstel van decreet bij alle parlementsleden van de streek?

En doe jij dat persoonlijk ook?

Uit het Wetstraatje

De Overeenkomst van Ramsar (1971) is voor België in werking getreden.

Ingevolge de nederlegging van de akte van bekrachtiging van België bij de Directeur-generaal van de Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur is de Overeenkomst inzake watergebieden die van internationale betekenis zijn in het bijzonder als woongebied voor watervogels, opgemaakt te Ramsar (Iran) op 2 februari 1971, voor België van kracht geworden op 4 juli 1986.

Bij koninklijk besluit van 27 september 1984 waren de betrokken watergebieden reeds aangeduid, namelijk:

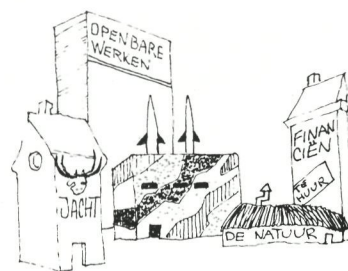
- de Vlaamse Banken in de kustwateren;
- het Zwinreservaat, te Knokke (Knokke-Heist);

- het reservaat „De Blankaart”, te Woumen (Diksmuide);
- de Schorren te Doel (Beveren), de Galgenschoor te Lillo (Antwerpen) en de Grote Buitenschoor te Zandvliet (Antwerpen);
- het reservaat „De Kalmthoutse Heide” te Kalmthout;
- het reservaat „Les marais d'Harchies” te Harchies.

Deze watergebieden kan men bondig als volgt omschrijven:

1. De Vlaamse Banken in de kustwateren

de banken begrepen tussen het strand vanaf de Frans-Belgische grens tot Oostende, twee

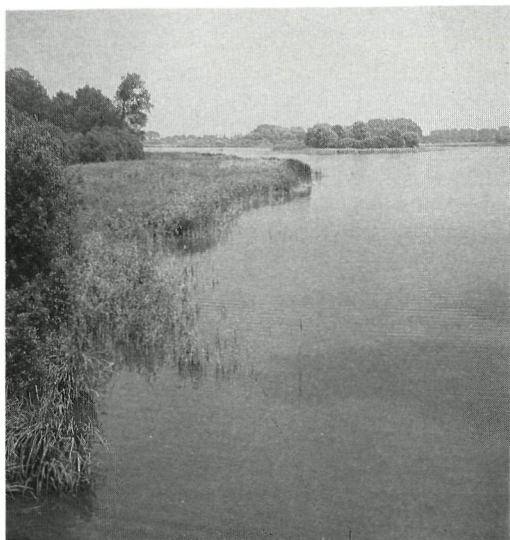

S. Tys

lijnen verticaal getrokken op de kust resp. ter hoogte van Oostende en in het verlengde van de Frans-Belgische grens en de grens van de driemijlszones gemeten vanaf de rand van het strand bij gemiddeld hoogwater.

2. Het Zwin

het gebied begrepen tussen de Noordzee, de Belgisch-Nederlandse grens vanaf de Noordzee tot aan de internationale dijk met een uitloper langs de Nieuwe watergang verder de Hazegraspolderdijk en een gebroken lijn vanop het einde van deze dijk tot aan de kustlijn.

De Blankaart

Foto: G. Luyts

3. De Blankaart

een gebied rond het natuurreservaat De Blankaart gelegen tussen de Kerkevaart en de baan Ieper-Diksmuide, met inbegrip van het reservaat zelf.

4. De Scheldeschorren te Doel en Zandvliet

de buitendijkse gronden genaamd Galgeschoor en Grote Buitenschoor op de rechter Scheldeoever tussen de plaat van Lillo en de dijk en een deel der schorren begrepen tussen de plaat van Doel en de linker Scheldeoever.

5. Kalmthoutse Heide

tussen de Belgisch-Nederlandse grens in het westen vanaf de Putse Moer tot aan de Steertse Duinen, een gebroken lijn die loopt vanaf de Steertse Duinen tot aan de baan Kalmthout-Essen, een gedeelte van deze baan ter hoogte van de Boterbergen en vandaar een gebroken lijn die o.m. loopt langs de plaatsen genaamd de Ster, Heuvel en Withoevenseheide tot aan de Belgisch-Nederlandse grens.

6. De moerassen van Harchies

tussen het vroegere kanaal Antoing-Pommeroeul ten noorden, de baan van Harchies naar Nensies ten oosten, het vroegere kanaal van Bergen naar Condé ten zuiden en de Frans-Belgische grens ten westen.

Na eindeloze besprekingen is deze overeenkomst dan ook eindelijk van toepassing in ons land!

Ir. S. Tys, Beekstraat 16, B-2800 Mechelen.

Voor u gesprokkeld

— De Zweedse regering heeft het nodig geoordeeld om de Aalscholver terug bejaagbaar te maken omdat de visserij schade zou ondervinden van de ca. 1500 Zweedse broedparen.

— Het ontbreken van geschikte biotopen verklaart de achteruitgang van de Boomleeuw in Engeland. Doordat er in de winter

weinig vogels in de broedgebieden verblijven, vermoedt men dat een gedeelte van de populatie elders overwintert.

— Het neervallen van stof uit de Sahara in Groot-Brittannië in november 1984, liep gelijk met het waarnemen van verschillende Alpen-gierzwaluwen en één Woestijntapuit op Britse bodem.

— Er broeden ongeveer 300.000 Grote Ka-noetstrandlopers in de wereld, dat zijn er 10 x zoveel als Johnsgard ze 10 jaar geleden schatte.

— Een Veldleeuwerik die van geen ophouden wilde weten, zong 57 minuten aan één stuk bij 21° in de late namiddag van een junidag.

— De najaarstrek van de Kleine Jager in Engeland is gelijklopend met deze van Grote Stern, waar deze Jagers ook duidelijk op parasiteren.

— Eerstejaars-Merels durven, bij gebrek aan hun normale voedsel, de eieren opeten van de Zanglijster, de Kneu, de Groenling evenals deze van hun eigen soortgenoten.

— De populatie Smellekens is in Northumberland in 10 jaar tijd (1974-1983) met de helft verminderd; deze neerwaartse trend, die zich ook in andere streken van Groot-Brittannië manifesteert, kan de volgende oorzaken hebben: het gebruik van pesticiden en het op de grond broeden waardoor Vossen en andere predatoren, die recent zijn toegenomen, de legfels vernielen.

— De Britse ornithologen zijn het meest tevreden over de volgende merken van veldkledij: Barbour, Berghaus, Fjällräven, Functional, Greenspot, Grenfell, Helly Hansen, Mascot, Mountain Equipment, Rohan, Sprayway en Peter Storm.

— Kleine Zwanen kunnen ook gele poten hebben.

— De paarse schijn die Kokmeeuwen krijgen op de borst in het voorjaar wordt veroorzaakt door het veelvuldig nuttigen van schelpdieren en algen.

— Op een Engelse voedertafel werd een éénpondstuk gevonden. Vermoedelijk was een Ekster de erkentelijke dader.

— De populatie Nederlandse Purperreigers gaat sinds 1979 achteruit; hoofdoorzaak is de droogte in de overwinteringsgebieden in tropisch Afrika.

— Op het nest van een Buizerd in 1985 te Blauberg (provincie Antwerpen) werden pootresten gevonden van volwassen Eksters en Kraaien.

— Tot 1975 hebben er Sneeuwuilen gebroed in Shetland. Nu zitten er nog enkele ongepaarde wijfjes en „bereidwillige” Engelse ornithologen hadden maar al te graag een vreemd mannetje naar daar gebracht om het nageslacht voort te zetten. Na veel wikken en wegen heeft men echter geoordeeld de natuur haar gang te laten gaan en te hopen dat er een vreemd-wild mannetje neerstrijkt om zo de wijfjes uit hun eenzaamheid te verlossen.

— Een kennelijk gedesorienteerde Noordse Pijlstormvogel heeft de nacht doorgebracht in de toiletten van een pub in Stoney Stanton (Engeland). De volgende dag werd hij door bereidwillige pubgangers overgebracht naar een welruikender biotoop.

— Van de 5 bekroonde foto's in „Bird Photograph of the Year” (1986) in British Birds zijn er 2 nestfoto's.

— Britse ornithologen die geïnteresseerd zijn in ornithologische zeldzaamheden worden door de Deense ornitholoog Jorgen Rabol aangeraden meer Noordegroepse tijdschriften te lezen: „de taal kan wat raar overkomen maar de wetenschappelijke vogelnamen zijn over de hele wereld dezelfde en Arabische cijfers worden ook in Noord-Europa gebruikt.”

— Sedert 1975 broeden opnieuw 5 paar Zeearenden in de Duitse deelstaat Sleeswijk-Holstein. De nesten worden dag en nacht afwisselend bewaakt door een groep van 200 vrijwilligers. In 1975 werden eveneens 82 jonge Zeearenden uit Noorwegen terug ingevoerd in Schotland. In 1985 heeft het eerste jong in het wild succesvol het nest verlaten.

Bronnen: British Birds, De Giervalk, het Vogeljaar, eigen waarneming.

R. de Fraine

Veroordeeld wegens vernietiging van het leefmilieu

Vanwege de vernietiging van het leefmilieu van de struikagedis is in Engeland een onderneming veroordeeld tot een boete van £ 1000,- en tot het betalen van £ 300,- aan onkosten. Het bedrijf had het terrein ontgonnen ofschoon de directie op de hoogte was gesteld van de aanwezigheid van deze hagedis, die op grond van de „Wildlife and Countryside Act 1981” streng beschermd is. Dit is de eerste keer dat een vervolging wegens vernietiging van het leefmilieu van een zeldzaam reptiel, met succes is ingesteld (Brits nationaal agentschap).

Portugal: natuurlijke kustgebieden onder bescherming

Langs de gehele Portugese kust en rondom nabij gelegen eilanden is de jacht verboden. Bij deze bescherming vinden alle diersoorten en hun leefmilieu baat, en met name de Tortelduif. Het beschermde gebied strekt zich uit vanaf de kust tot één kilometer landinwaarts (Portugees nationaal agentschap).

Beren in Griekenland

Een van de meest bedreigde zoogdieren in

Griekenland is de Bruine Beer. Zijn leefmilieu bevindt zich in de bergen in het noorden. De bescherming van de beren (waarvan het aantal zeer gering is) neemt een groot deel van de activiteiten van de Griekse Vereniging voor de Natuurbescherming in beslag.

Finland: de bossen in gevaar

11 % van de Finse bossen zijn aangetast. Dit blijkt uit een studie die onlangs is ingesteld door het Finse Instituut voor bosbouwkundig onderzoek.

Stootvogels: een alarmkreet

Een van de beste ornithologen en vogelkenners in de Europa, de Nederlandse Prof. Dr. K.H. Voous, heeft alarm geslagen: „Het gaat erg slecht met de stootvogels in Europa. Van de grote verscheidenheid aan soorten in de vorige eeuw is praktisch nergens meer sprake, ofschoon enkele soorten zoals Buizerd, Havik, Sperwer en Torenvalk zich hersteld hebben van de rampzalige uitwerking van verdelingsmiddelen van enkele tientallen jaren geleden. Soorten zoals Slechtvalk, Visarend en plaatselijk zelfs Vale Gier gaat het beter. Maar de meeste arenden en gieren verdwijnen overal: Keizerarend, Bastaardarend, Slangenarend, Monniksgier, Aasgier evenals Rode Wouw en Zwarte Wouw. Alleen in enkele geïsoleerde berggebieden in Zuid-Europa

treft men het gevarieerde stootvogelbestand van vroeger nog aan. Maar ik ben bang dat met hun toetreden tot de Gemeenschap, landen als Griekenland, Spanje en Portugal hun laatste toevluchtsoorden gaan verliezen. Daar worden de landbouwmethodes waarschijnlijk intensiever, er wordt meer ontbost, het achterland wordt beter toegankelijk gemaakt door de aanleg van wegen, meer waterrijke gebieden worden drooggelegd, er komt meer toerisme en er wordt meer gebouwd. Omdat het iedereen aangaat doe ik een beroep op allen, om deze situatie te verbeteren, en aldus de verarming van het landschap en de achteruitgang van de leefmilieus tot staan te brengen!”

Verenigd Koninkrijk: zeldzame vogels in Schotland bedreigd

Uit de resultaten van een onderzoek dat de „Royal Society for the Protection of Birds” twee jaar lang heeft uitgevoerd is gebleken dat omvangrijke bosbouw-projecten in het noorden van Schotland een grote bedreiging kunnen vormen voor sommige zeldzame eenden- en steltloperssoorten, waaronder 688 paren Groenpootruiter. Al deze soorten gedijen bijzonder goed in deze uitgestrekte streek, maar hun geliefde nestgebied zal aanzienlijke veranderingen ondergaan als 189.000 ha veengebied bebost worden, zoals

Vale Gier

Foto: Y. Eshbol

in het betreffende project is voorzien (Royal Society for the Protection of Birds, The Lodge, Sandy, Bedfordshire SG19 2DL).

Nieuwe kandidaten voor het Europese diploma

Zweden heeft onlangs het Europese Diploma aangevraagd voor de natuurparken van Bullerö en Langviksskar en voor het nationale park van Store Mossa. Spanje heeft de kandidatuur ingediend van het nationale park van Ordesa.

Het park van Store Mossa omvat het meest uitgestrekte moerassengebied in Zweden; bij de parken van Bullerö en Langviksskar staat het behoud van wetenschappelijke en culturele waarden voorop, alsmede van de oorspronkelijke ongerepte toestand van de archipel. Het park van Ordesa omvat ecosystemen typisch voor de Pyreneeën en van groot ecologisch belang en herbergt soorten zoals de endemische Pyreneeënbeeksalamander en de Lammergier.

P.N. Ordesa

Foto: P. Prinsen

Italië: aanleg van een oase voor het behoud van vogels

Na een strijd van vijf jaar heeft de afdeling Triëst van de LIPU 130 ha kustgebied in beheer gekregen. Dit gebied is ecologisch van uitzonderlijk belang en zijn ornithologische betekenis is alom erkend; het zou ondergebracht kunnen worden in het toekomstige

regionale park van Isonzo. Alleen geleerden en ornithologen krijgen toegang tot de oase; het publiek kan onder leiding van deskundigen zeldzame vogels gadeslaan vanaf de rand van het gebied (Ucelli, winter 1985).

Verenigd Koninkrijk: nieuwe reservaten

De Nature Conservancy Council heeft onlangs in de Wash het eerste natuurreservaat aangelegd: het betreft een gebied van 48 ha aan de rivier Nene dat van grote betekenis is voor trekvogels.

Daarnaast is in Noord-Wales het eiland Ynys Eulli/Bardsey eveneens tot NNR verklaard, waardoor het aantal nationale natuurreservaten in Groot-Brittannië nu op 214 is gekomen. Flora en fauna op het eiland zijn zeer gevarieerd en er is een belangrijk broedgebied van Alpenkraaien en Noordse Pijlstormvogels. Het eiland ligt op de zeeroute van de Ierse vogeltrek.

Denemarken: Otter-project

De Otter is ook in Denemarken een van de meest bedreigde soorten: er komen nog zo'n 200 exemplaren voor. Onlangs is een actie gestart met een tweevoudig doel: meer bekendheid te geven aan de levensomstandigheden van de Otter en de bestaande populaties en hun leefmilieus te beschermen.

Cyprus: vogels beter beschermd

Uit een onlangs ingestelde studie is gebleken dat de massale vernietiging van vogels op het eiland sterk is teruggelopen en dat er minder netten en lijn worden gebruikt. In vergelijking met 1985 zijn op hun doortocht van Cyprus 18 miljoen trekvogels minder gedood (Nationaal Agentschap).

Marokko: bescherming van waterrijke gebieden

Het gebied van Massa, langs de Atlantische kust van Marokko, tussen Agadir en Tiznit, is tot nationaal park verklaard om aldus een belangrijk waterrijk gebied aan de kust te beschermen. Het toekomstige park omvat een groot aantal biotopen, waarvan sommige van groot belang zijn voor bepaalde trekvogels, zoals Kaalkopibis en Lepelaar. (WWF rapport, maart 1986).

Uit de Nieuwsbrieven 1-6, 1986 van de Raad van Europa.

H. Franckx

ZOEKERTJE

TE KOOP: Jaargangen De Wielewaal. (*ingebonden*): 1949, 1968, 1973, 1974, 1976, 1977, 1982, 1983,

1984. Prijs per deel: 200 fr. + port.

Nachtergaele Marcel, Kerkakkersstraat 4, 9770 Kruishoutem (tel. 091/83.56.36).

Verenigingsberichten

Activiteitenkalender september-oktober-november

SEPTEMBER

- 5 **Netevallei.** Natuurfiets. Barbecueavond voor het ganse gezin in ons lokaal. Vertrek: Leopoldlei, Hallaar 20 u.
- 6 **Demer en Dijle.** Natuurgenot in de Westhoek. Leiding: W. Bastiaens. Vertrek: 8 u. Covee-Kampenhout-Sas.
- 6 **Gent.** PWG-streepocht in hok D31244 „Afrikalaan en spoorwegbermen“. Vertrek: Gent - Dampoort om 14 u.
- 6 **Rupelstreek.** Tocht naar de Oude Schelde te Bornem. Thema: Planten en hun familie. Vertrek: 9 u. Tribune Boom F.C. Leiding: H. De Ceulaer. Mee te brengen: loupe, plantengids, verrekijker, eten en drinken voor 's middags. Einde: $\pm$ 18 u.
- 7 **Antwerpen-Zuid.** Wandeling naar Blokkersdijk en Saeftinghe. 's Voormiddags bezoeken wij Blokkersdijk en in de namiddag trekken we door naar Saeftinghe voor een bezoek op de dijk. Vertrek: met eigen wagens om 8.30 u. aan station Oude-God. Mogelijkheid tot aansluiting aan de gasdam in Saeftinghe om 13.15 u. Leiding: J. Moonen, tel. 457.42.23. Mee te brengen: Lunchpakket. Kledij aangepast aan het weer.
- 7 **Beveren.** Wandeling opgespoten terreinen Doel. Waarnemen steltlopers. Vertrek: Gemeentepark Killo 9 u. Terug: ongeveer 12 u. Leiding: D. Oellibrant en L. Kearsly. Mee te brengen: verrekijker, laarzen. Einde: Gemeentepark, ongeveer 12 u.
- 7 **Brugge.** namiddagtocht met eigen wagens langs kanaal Brugge-Gent. Vertrek: hoofdingang Station Brugge 14 u. Leiding: R. Vannieuwenhuysse.
- 7 **Brussel.** Voormiddagwandeling bij Linkebeek. Vertrek: 9 u., Gemeentepark, Linkebeek. Leiding: J. Van Bochaute. Mee te brengen: laarzen.
- 7 **Denderland.** Werkgroep botanie. Inventarisatie kilometerhok D3 56 21, Eronddegem-Koningsdries. Vertrek: Square J. Geerinckx (St.-Annalaan) te Aalst om 8.30 u. Leiding: P. Van den Bremt, L. Annaert, C. Breckpot. Mee te brengen: loupe, flora's, kijker, laarzen. Einde: 12 u.
- 7 **Krekenland.** Halve dagtocht in het Assenede Kreekengebied. Vertrek: Markt te Assenede om 8 u. Leiding: I. Lammens. Einde: rond de middag.
- 7 **Nete en Aa (Herentals).** Dagtocht met de bus naar de Ankeveenseplassen en de Maasvlakte. Inschrijven vóór 25 aug. bij secr. N. Willaert (014/51.61.98). Prijs nog te bepalen. Vertrek: De Lindekens te Bouwel 7.15 u., Herentals Klein Sas 7 u. Leiding: W. Van Den Schoor. Mee te brengen: Lunch en drank.
- 7 **Netevallei.** Berg- en Netepad. Gezinswandeling rondom Heist-Centrum met mogelijk bezoek aan watertoren. Vertrek: watertoren 13.30 u. Leiding: C. Segaert. Mee te brengen: fototoestel, verrekijker. Einde: watertoren 17 u.
- 7 **'s Heerenbosch.** Wandeling in Berlare-broek. Vertrek: Berlare-kerk om 14.30 u. Leiding: Gustaaf.
- 7 **Waregem.** Familiale natuurwandeling te Nokere. Vertrek: Kerk Nokere om 14.30 u. Leiding: L. Kinds. Mee te brengen: laarzen of stevig schoeisel, verrekijker, veldgidsen. Einde: 17.30 u.
- 7 **Zwalmvallei.** Bekijken resultaten beheerswerken v/d Steenbergse Bossen. „Waarom is gemengd loofbos te verliezen boven een gewoon bos.“ Aanvang: 14 u. kerk Erwetegem, P. De Clercq.
- 13 **Land van Waas-Noord.** Derde Schapenbarbecue in het Ontmoetingscentrum, Kasteelstraat te Klein-Sinaai (Stekene). Vertrek: 17 u.: tocht naar het „Speelhof“, een weidegebied dat door de afdeling wordt beheerd. Aanvang barbecue: 19 u. Organisatie: Wielewaal Land van Waas-Noord.
- 13 **Nationale Werkgroep Botanie.** Vallei van de Bocq. Vertrek: 9 u. kerk van Yvoir. Leiding: J. Van Den Haute. Mee te brengen: laarzen, loupe, flora's. Einde: $\pm$ 17 u.

- 13 **Netevallei.** Beheerswerken in ons nieuw reservaat „Lodijk“ - Rondleiding. Vertrek: verbrandingsoven 8 u. Heist o/d Berg.
- 13 **Turnhout.** Spinnentocht in de Tikkebroeken. Vertrek: 14 u. aan gemeentehuis van Oud-Turnhout. Leiding: J. Bosselaers. Mee te brengen: ev. spinnengids, loupe. Einde: $\pm$ 18 u.
- 14 **Antwerpen-Centrum.** Autocaruitstap naar de inlage van Kerkwerf voor waarneming van de trek der steltlopers. Vertrek: Rooseveltplein, Antwerpen om 8 u. Prijs: 350 F (jongeren en gepensioneerden 300 F). Inschrijven door storting van de prijs op girorekening nr. 000-0087473-76 van De Wielewaal, Merksem, tel. M.A. Lambert 646.19.68. Leiding: M. De Boosere.
- 14 **Antwerpen-Zuid.** Uitstap naar de Kalmthoutse Heide. Rond deze tijd staat de heide in bloei en is dit unieke natuurreservaat op zijn mooist. Vertrek: Met eigen wagens aan het station van Oude-God om 8.30 u. Leiding: A. Wuyts (tel. 449.99.11) en R. Vansevenant (tel. 828.22.36). Mee te brengen: Lunchpakket en regenkleidij.
- 14 **Brechtse Heide i.s.m. Voorkampen.** Tocht naar Linkeroever-Blokkersdijk, Killo Doel (met eigen wagens). Vertrek: 8.40 u. Gemeentehuis Schilde, 9 u. Gemeentehuis Wijnegem. Leiding: M. Couwels. Mee te brengen: Knapzak-laarzen.
- 14 **Brussel.** Streekwandeling bij Groot-Bijgaarden. Vertrek: 14 u. Station van Dilbeek. Leiding: J. Van der Biest (465.50.44). Mee te brengen: Laarzen.
- 14 **Gent.** Namiddagtocht in H. Geestgoed op zoek naar paddestoelen. Vertrek: Kerk van Merelbeke-Centrum om 14 u. Leiding: E. Van Renterghem.
- 14 **Kortrijk.** Elfde traditionele picknicktocht met bestuursverkiezing. Vertrek: we verzamelen om 8.15 u. op de Veemarkt te Kortrijk en om 9 u. op de markt te Diksmuide. Leiding: Gids ter plaatse.
- 14 **Lier.** PWG-inventarisatie Elzenstraat (Walem): oude spoorwegberm. Vertrek: 13 u. station Lier. Leiding: A. De Jonghe. Mee te brengen: Flora. Einde: 17 u. Elzenstraat.
- 14 **Maasland.** Maasuitwaardenwandeling. Vertrek: Steenbakkerij Eyben Maasmechelen 14 u. Leiding: „Orchis“ B. Vanderlee. Einde: $\pm$ 17 u.
- 14 **Mechelen.** Excursie naar Kaap Gris Nez. Bustocht. Vertrek: 6 u. station NMBS-Mechelen. Leiding: Van Goethem. Mee te brengen: Lunchpakket - Regenkleidij - Frans geld. Einde: 19 u. station NMBS.
- 14 **Nete en Aa (Herentals).** Namiddagtocht in de omgeving v. Witgoor-Dessel. Vertrek: De Lindekens Bouwel 13.30 u. Herentals Klein Sas 13.40 u. Dessel centrum (Kerk) 14 u. Leiding: A. Cools.
- 14 **Noord-Limburg (W.A. + J.N.M.).** Dagtocht met de fiets door onze grensstreek (Leende-Maarheeze en Budel). Vertrek: Achel-kerk 8.30 u. Leiding: J. Gorssen, M. de Clerck en W. Mennen.
- 14 **Scheldeland.** Dagtocht met eigen wagens naar de Paulinapolder en Braekman (in de buurt van Assenede). Vertrek: om 8 u. op de markt te Wetteren. Leiding: A. Meganck. Mee te brengen: Picknick, verrekijker, laarzen.
- 14 **Stern.** Paddestoelenwandeling in het kasteelpark van Welden. Vertrek: 14 u., kerk Zevegem. Leiding: J. Rogge.
- 14 **Stern.** Wandeling door de Scheldevallei te Zevegem. Vertrek: 9 u. kerk Zevegem. Leiding: N. Huys.
- 14 **Turnhout.** Hooien te Berzegem (Wechelderzande). Vertrek: 9 u. aan kruispunt Gierlestr.-Ringlaan te Turnhout (met fiets). Leiding: M. Smets.
- 15 **Paddestoelenwerkgroep.** Aanvang: 20 u., Diensten-centrum dorp, Zevegem. Leiding: J. Rogge.
- 18 **Stern.** Vogelwerkgroep. Aanvang: 20 u. Diensten-centrum dorp, Zevegem.
- 19, 20 en 21. **Klein-Brabant.** Lang weekeinde in Herbemont. Leiding: G. Hielegems.
- 19 **Stern.** Plantenwerkgroep. Vertrek: 19 u. kerk Zevegem.

Leiding: W. De Meester.

- 19 , 20 en 21. 's Heerenbosch.** Deelname aan Cultureel Week-end met tentoonstelling en info-stand. Vertrek: Buggenhout-Opstal. Leiding: Jozef.
- 20 Denderland.** Werkgroep botanie. Inventarisatie kilometerhok E3 18 21, Welle-Kapellemeersen. Vertrek: Square J. Geerinckx (St.-Annalaan) te Aalst om 8.30 u. Leiding: P. Van den Bremt, L. Annaert, C. Breckpot. Mee te brengen: loupe, flora's, kijker, laarzen. Einde: 12 u.
- 20 tot en met 25. Denderland.** Land- en tuinbouw- en leefmilieutentoonstelling. Info plaatselijke pers. Vertrek: Keizershallen te Aalst. Leiding: S. Coene (Wielewaalstand), tel. 053/66.37.44
- 20 Gent.** PWG-streepocht in hok C35413. Vertrek: Kerk van Lochristi-Hyfte om 14 u.
- 20 en 21. Mandelstreek.** Tweedaagse uitstap naar de Ardennen (Bomal) met deelname aan de nationale natuurbeschermingsdag. Inschrijving bij de secretaris vóór 10 september (tel. 051/20.44.89). Vertrek: Om 9 u. aan de Mandelhoek te Ingelmunster waar we tot de middag helpen met maaien.
- 21 Antwerpen-Zuid.** 33e Nationale Natuurbeschermingsdag. Zoals het past wil onze afdeling aanwezig zijn op deze manifestatie die doorgaat in het enig mooie Barvaux (gemeente Durbuy). Inschrijven vóór 11 september e.k. door storting van 300, 270 of 250 frank op PCR. 000-0178083-88. Met de autocar aan het station van Oude-God om 7.30 u. Leiding: A. Deceuninck (tel. 449.46.56). Einde: 19.30 u.
- 21 Brussel.** Voormiddagtocht vanuit Archennes (Dijlevallei). Vertrek: 8.15 u. kerk Archennes. Leiding: S. Beke (771.74.60). Mee te brengen: laarzen.
- 21 Denderland.** Van de zomer naar de herfst in de Vlassenbroekse polder. Vertrek: kerkje Vlassenbroek om 14 u. Leiding: E. Schoeters. Mee te brengen: gemakkelijk schoeisel, kijker. Einde: 17 u.
- 21 Kortrijk.** Drieëndertigste nationale natuurbeschermingsdag te Barvaux. Vertrek: zie tijdschrift 'Wielewaal' van mei blz. 122.
- 21 Noord-Limburg (W.A. + J.N.M.).** Nationale Natuurbeschermingsdag te Barvaux. Nadere inlichtingen: N.A.L.-bijlage nr. 3 bij Zonnedauw of bellen naar A. Mertens (64.94.00) of E. Wellens (54.40.25).
- 21 Zwalmvallei.** Natuurbeschermingsdag Barvaux s/Ourthe Busreis - deelnemers krijgen opstapplaatsen + vertrekuren.
- 21 Brugge.** Paddestoelentocht naar de kalkhellingen van Wallonië. Vertrek: hoofdingang station Brugge 6 u. 's morgens. Leiding: Y. Verschueren.
- 21 Demer en Dijle.** Vogelobservatie in het Mechels Broek. Vertrek: 9 u. Covee-Kampenhout-Sas. Leiding: F. Wuyts.
- 21 Land Van Waas-Zuid.** Fort VII Wilrijk. Vertrek: 8.15 u. stadhuis, 9 u. hoofdingang van Fort VII (Legerstraat nr. 40).
- 21 Lier.** Maaien Hooi donkse Beemden. Vertrek: 8.30 u. station Lier. 9 u. Boshuisje (Zoersel). Leiding: Y. Peeters. Mee te brengen: Zeis, Riek. Einde: 12 u. Zoersel.
- 21 Mol.** Excursie in BNVR-Reservaat De Maat te Mol. Vertrek: Brug Sas 3 (baan Mol-Postel) om 9.30 u. Leiding: Cons. J. Henderikx. Mee te brengen: Kijkers en laarzen. Einde: 12 u. De Maat.
- 21 Westkust.** Geologische wandeling. Vertrek: Lampernisse om 14.30 u. Leiding: M. Vandenbergh.
- 21 Zuid-Limburg.** Wandeling Jonckholt te Groenendaal-Waltwilder. Vertrek: Hoelbeek-kerk te 14 u. Leiding: M.-J. en P. Noben. Mee te brengen: Flora, verrekijker, paddestoelengids. Einde: 16.30 u.
- 26 en 27. Land van Waas-Noord.** Werkweekende aan de kreek te Meerdonk. Vertrek: Telkens om 9 u. aan het Panneweel te Meerdonk. Leiding: F. Saman. Mee te brengen: laarzen. Einde: 18 u. Panneweel.
- 27 Nationale Werkgroep Botanie.** Schorren te Doel. Vertrek: 9 u. kerk van Kieldrecht. Leiding: D. Jacobs.

Mee te brengen: laarzen, loupe, flora's. Einde: ± 17 u.

- 28 Antwerpen-Centrum.** Zwerven met eigen wagens door Polder- en Scheldelandschap. Vertrek: Putte grens om 9 u. eveneens bereikbaar met openbaar vervoer. Leiding: L. Vergaelen.
- 28 Antwerpen-Zuid.** Uitstap naar het Zwin en Cadzand. We hernemen ons traditioneel najaarsbezoek aan Het Zwin. Einde september valt er nog wat te beleven voor plantenkenners. Deelnemers gelieven vóór 15 september 80 frank over te schrijven op PCR 000-0178083-88. Vertrek: Met eigen wagens aan het station van Oude God om 8.30 u. Leiding: A. De Ceuninck (tel. 449.46.56). Mee te brengen: Laarzen, kijker en eten en drinken. Einde: 17 u.
- 28 Brussel.** Paddestoelenzoektocht Bertembos. Hiermee zetten we het zwamseizoen in. Vertrek: 9 u. Afrit Nr. 22 Bertem van E 40 Brussel-Leuven; richting Bertem. Einde rond 13 u. Leiding: R. Gielen (460.42.78). Mee te brengen: laarzen.
- 28 Denderland.** Bezoek aan een ringinstallatie te Uitbergen. Vertrek: kerk Uitbergen 8 u. Leiding: W. Roggeman, hoofd Belgisch ringwerk. Mee te brengen: laarzen, kijker. Einde: 11 u.
- 28 Krekenland.** Naar Paulinahaven (Westerschelde). Vertrek: Markt te Assenede om 8 u. Leiding: A. Van Verdegem.
- 28 Land van Waas-Zuid.** Uitstap naar Fort VII Wilrijk. Vertrek: 8.15 u. Stadhuis Sint-Niklaas. 9 u. hoofdingang van Fort VII - Legerstraat 40. Leiding: conservator.
- 28 Lier.** PWG-inventarisatie De Bist (Nijlen). Vertrek: 13 u. station Lier. 13.30 u. St.-Pauluskerk (Nijlen). Leiding: A. De Jonghe. Mee te brengen: Flora. Einde: 17.30 u. St.-Pauluskerk.
- 28 Netevallei.** Natuurwandeling in en rondom ons natuurreservaat 'de Goren' te Bruggeneinde. Vertrek: Kaastrooimolen 13.30 u. Leiding: F. Valvekens. Mee te brengen: laarzen, verrekijker. Einde: molen 17 u.
- 28 Ninove - Geraardsbergen.** Natuurexcursie - omgeving Krepelstraat te Denderwindeke. Vertrek: Krepelstraat te Denderwindeke, 9 u. Leiding: H. De Bisschop-E. De Putter. Mee te brengen: vergrootglas - verrekijker.
- 28 Noord-Limburg (W.A. + J.N.M.).** Dagtocht met de fiets naar de Molse zandputten. Vertrek: Samenkomst om 8.30 u. aan het sas van de Blauwe Kei te Lommel. Leiding: T. Vanduffel.
- 28 Waregem.** Familiale natuurwandeling op de oude spoorwegberm te Waregem. Vertrek: Station Waregem om 9 u. Leiding: T. Demuytere en S. Declerck. Mee te brengen: laarzen of stevig schoeisel, verrekijker en veldgidsen. Einde: 11.30 u.
- 29 Stern.** Paddestoelenwerkgroep. Leiding: J. Rogge. Aanvang: 20 u. Dienstencentrum dorp Zwijnaarde.

OKTOBER

- 3 tot 12. Denderland.** Leefmilieutentoonstelling in het stadhuis van Dendermonde. Nadere info - plaatselijke pers. Organisatie: Stedelijke leefmilieuraad m.m.v. De Wielewaal. Contactpers.: Mevr. Costers: 052/21.36.81, F. Schoeters: 052/21.16.13, N. De Meester: 052/21.09.21.
- 3 Netevallei.** Neteling. Praat- en dia-avond in het lokaal. Aanvang: Leopoldlei, Hallaar 20 u.
- 4 Antwerpen-Zuid.** Themawandeling: Determineren van paddestoelen. Vertrek: Aan de ingang van het Reservaat Fort 7, Legerstr. 40 te Wilrijk. Leiding: H. De Meulder (Tel. 830.13.87). Mee te brengen: Paddestoelengids en loupe. Einde: 12 u.
- 4 Nete en Aa (Herentals).** Voormiddagtocht naar het Blak te Beerse. Vertrek: De Lindekens te Bouwel 8.30 u. Herentals Klein Sas 8.40 u. Leiding: J. Joris.
- 4 Ninove-Geraardsbergen.** Deelname aan de jeugdinformatieur ter bekendmaking van de afdeling en de vereniging in het algemeen. Aanvang: Gans de dag, Ninove.
- 4 Zwalmvallei.** Beheerswerken Vossenbal. Aanvang: 13 u. Veel handen maken licht werk!

- 5 Antwerpen-Centrum.** Daguitstap op zoek naar paddestoelen (samen met afdeling Voorkempen). Vertrek: Kerk van Schilde om 9 u., mogelijk andere activiteit in de namiddag om 13.30 u. aan het Heemhuisje te Schilde (Van de Sandelaan, 4). Leiding: M. Schavey. Mee te brengen: Knapzak.
- 5 Beveren.** Waarnemen zeevogeltrek te Oostende, staketsel. Bij minder gunstige weersomstandigheden gaan we naar het Zwin te Knokke, mogelijk andere activiteit in de namiddag. Vertrek: Kerk te Beveren 7 u. Leiding: D. Oellibrandt en L. Kearsly. Mee te brengen: eten, verrekijker en eventueel laarzen indien we naar het Zwin gaan. Einde: Kerk Beveren, wordt ter plaatse afgesproken.
- 5 Brugge.** Bustocht naar Cap Gris Nez en omgeving. Vertrek: station Brugge om 7 u. Leiding: prov. organisatie D. Van Daele. Leiding afdeling Oostende. Mee te brengen: excursiekledij, kijker, laarzen, Frans geld.
- 5 Brussel.** Vogeldagtocht naar Blokkersdijk-Doel. Blokkersdijk staat bekend als boeiend vogelgebied. Zo mogelijk volgt Doel's namiddags. Vertrek: 8.30 u. Brug afrit nr. 11 - Weerde van E19 Brussel-Mechelen. Leiding: J.P. Verduystert (015-71.24.94). Mee te brengen: laarzen, picknick met drank, aangepaste kleding, kijkers.
- 5 Denderland.** Landschapswandeling te Nieuwerkerken-Aalst. Vertrek: Parking stedelijk kerkhof, Leo de Béthunelaan te Aalst om 14.30 u. Leiding: M. De Wolf en M. Gabriëls, biologen. Mee te brengen: gemakkelijk wandelschoeisel en kijker. Einde: 18 u.
- 5 Denderland.** Werkgroep botanie. Inventarisatie kilometerhok E3 28 21, Iddergem-Bakergem. Vertrek: Square J. Geerinckx (St.-Annalaan) te Aalst om 8.30 u. Leiding: P. Van den Bremt, L. Annaert, C. Breckpot. Mee te brengen: loupe, flora's, kijker, laarzen. Einde: 12 u.
- 5 Fruitstreek.** Themawandeling: evolutie v/h bos, Kluisbos te Zepperen. Vertrek: 14 u. Kluiskapel. Leiding: J. Vanvelk.
- 5 Gent.** Dagtocht naar De Panne, ter gelegenheid van de Trein-Tram-Busdag. Vertrek: Aan het St. Pietersstation, middenplein tussen de bomen, ten laatste om 8 u. stipt. Mee te brengen: Picknick!
- 5 Klein-Brabant.** Namiddagtocht naar De Stropers in Kemzeke. Vertrek: Bornem-Rijksweg-Romeo om 13.30 u. Leiding: J. Rodts.
- 5 Kortrijk.** Dagtocht naar de Westerschelde en het Zwin. Vertrek: Samenkomst om 8 u. op de Veemarkt te Kortrijk (overdekte hallen). Leiding: F. Vandorpe.
- 5 Mechelen.** Excursie: op zoek naar paddestoelen rond Mechelen. Vertrek: 8.30 u. Station NMBS Mechelen. Einde: 12 u. - station NMBS.
- 5 Noord-Limburg.** Wandeling in „De Vloeiweiden” te Lommel-Kolonie. Vertrek: Einde Koloniestraat te Lommel-Kolonie 14 u. Leiding: Noordlimburgse natuurgidsen.
- 5 's Heerenbosch.** Paddestoelenwandeling. Vertrek: Buggenhout-boskapel 9.30 u. Leiding: Gustaaf.
- 5 Voorkempen i.s.m. Brechtse Heide.** Paddestoelenuitstap in de streek tussen Schilde, Halle en Oelegem. Vertrek: 9 u. Kerk Schilde, 13.30 u. Heemhuis A. Van de Sandelaan 4, Schilde. Leiding: Dhr. Schavey. Mee te brengen: Knapzak.
- 5 Westvlaamse afdelingen.** Provinciale bustocht naar Cap Gris Nez en omgeving. Vertrek: Brugge station 7 u., Oostende 7.30 u. Koksijde Zeelaan 7.45 u. Org.: D. Van Daele. Leiding: afd. Oostende. Mee te brengen: laarzen, excursiekledij, kijker, Frans geld.
- 5 Zuid-Limburg.** Wandeling in de staatsbossen te Schoonbroek (Week van het bos). Vertrek: Bevest-kerk te 14 u. Leiding: T. Stevens en J. Jans. Mee te brengen: verrekijker, flora, paddestoelengids. Einde: 16.30 u.
- 11 Antwerpen-Zuid.** Themawandeling: Mossendeterminatie. Vertrek: aan de ingang van het Reservaat Fort 7, Legerstraat 40 te Wilrijk. Leiding: H. De Meulder (tel. 830.13.87). Mee te brengen: loupe. Einde: 12 u.
- 11 Gent.** De Spaanse Pyreneeën: diamontage door J. De Meester, natuurfotograaf. Aanvang: In het zaaltje van het St.-Lievenscollege, Kalvermarkt, Gent om 20 u. stipt.
- 12 Beveren.** Paddestoelenwandeling in het Hof ter Saksen te Beveren. Vertrek: 14.30 u. Hof ter Saksen Beveren. Leiding: H. Van den Eeckhout. Mee te brengen: paddestoelengids. Einde: zelfde plaats 17 u.
- 12 Brussel.** Paddestoelentocht bij Rode. Tweede zwamenexcursie van het seizoen met medewerking van Mevr. De Ridder. Vertrek: 9 u. Gemeenteplein Linkebeek. Leiding: M. De Ridder en J. Van Bochaute (466.87.50). Mee te brengen: Laarzen, loupe en gidsen.
- 12 Kortrijk.** De Scheldemeersen te Waarmaarde en te Avelgem. Vertrek: we verzamelen om 8.20 u. op de Veemarkt te Kortrijk en om 8.45 u. op de parking, hoek Doornikstraat en Leopoldstraat te Avelgem. Leiding: J.-M. Cottyn.
- 12 Netevallei.** Paddestoelenwandeling in de Herebossen te Hulshout. Vertrek: parking Pallieterhoeve 13.30 u. Leiding: D. Van Tricht. Mee te brengen: laarzen, gids. Einde: 17 u.
- 12 Scheldeland.** Vogelobservatie. Vertrek: om 9 u. Aard Schellebelle. Leiding: P. De Bruycker. Mee te brengen: Verrekijker.
- 12 Waregem.** Paddestoelenwandeling in Bos ter Rijst te Schorisse. Vertrek: kerk Schorisse om 14.30 u. Leiding: J. Kinds. Mee te brengen: laarzen, verrekijker, paddestoelengidsen. Einde: 17 u.
- 13 Stern.** Paddestoelenwerkgroep. Aanvang: 20 u. Dienstencentrum dorp, Zevegem. Leiding: J. Rogge.
- 16 Stern.** Vogelwerkgroep. Aanvang: 20 u. Dienstencentrum dorp, Zevegem.
- 17 Stern.** Plantenwerkgroep. Vertrek: 18.30 u. kerk Zevegem. Leiding: W. De Meester.
- 18 -19 Kortrijk.** Vogeltekstelling te Avelgem. Aanvang: de Oude Spoorwegberm aan de Schelde, telkens van 8 u. tot 17 u. Leiding: F. Vandorpe.
- 19 Brussel.** Neerpede-voormiddag. Vertrek: 9 u. kerk van Neerpede (Afrif 15 van Westerring). Leiding: L. Mertens (524.28.52). Mee te brengen: laarzen.
- 19 Denderland.** Herfstwandeling in Berlare-broek. Vertrek: kerk Berlare, 14 u. Leiding: P. D'Haeseleer. Mee te brengen: laarzen, kijker. Einde: 17.30 u.
- 19 Fruitstreek.** Themawandeling: Paddestoelen prov. domein Nieuwenhoven St. Truiden. Vertrek: 10 u. Parking v.h. domein. Leiding: L. Lenaers.
- 19 Gent.** Dagtocht naar de Ardennen, vnl. voor paddestoelen. Vertrek: 8 u. St. Pietersplein. Leiding: E. Van Renterghem. Mee te brengen: picknick.
- 19 Krekenland.** Herfstwandeling in het Leen. Vertrek: markt te Assenede om 8 u. Leiding: E. Windey. Einde: rond de middag.
- 19 Mechelen.** Bezoek aan Planckendaal. Vertrek: 14 u. ingang Planckendaal. Leiding: W. Beullens. Einde: 17 u.
- 19 en 26. Mol.** Geleide trekstelling aan de Grote Zandput (Sas 4) te Mol. Vertrek: Brug Zilvermeer (Wolfsbos-kant Mol om 6.30 u. (voor de vroege vogels) of om 9 u. (roofvogelaars?!). Leiding: W.A. + J.N.M.-Mol. Mee te brengen: Vogelgidsen, zitstoeltje, kijker of telescoop, evt. knapzak. Einde: Afhaken naar eigen keuze.
- 19 Nationale Werkgroep Botanie.** Mossenexcursie. Voormiddag: omgeving Brechtse Heide. Namiddag: omgeving oude steenbakkerij. Vertrek: 9 u. Kerk van St.-Jobin-'t-Goor. Leiding: T. Arts. Mee te brengen: loupe, flora's. Einde: ± 17 u.
- 19 Nete en Aa (Herentals).** Paddestoelen in het Peerdbsbos te Herentals. Vertrek: Parking over de IJspiste te Herentals 9 u. Leiding: K. Verheyen. Mee te brengen: Laarzen. Einde: Herentals 12 u.
- 19 Netevallei.** Maandelijksse boswandeling in de Averegten te Hallaar. Vertrek: Grote parking, Boonmarkt 10 u. Leiding: D. Van Tricht. Mee te brengen: laarzen, verrekijker. Einde: 11.45 u.
- 19 Ninove-Geraardsbergen.** Paddestoelenexcursie in Lie-

dekerkebos. Leiding: H. De Bisschop. Vertrek: Liedekerkebos (parking Schelfhoutstrand) om 9 u. Mee te brengen: vergrootglas - verrekijker.

- 19 Scheldeland.** Bustocht. Paddestoelentocht naar Hallerbos in de voormiddag; in de namiddag Zoniënwoud. Inschrijven door storting van 240 F voor leden, 290 F voor niet-leden en voor gezinnen met meer dan 3 pers. op rekening nr. 001-1263371-55 Wielewaal Scheldeland. Vertrek: Markt Wetteren; kerk Serskamp. Leiding: P. De Bruycker.
- 19 's Heerenbosch.** Paddestoelenwandeling in Lippelobos. Vertrek: Lippellostraat - Lippelobos om 14 u. Leiding: Mark.
- 19 Zuid-Limburg.** Wandeling op de Hoegaart te Eigenbilzen. Vertrek: Parking Hoegaart te 14 u. Leiding: R. Schoebben. Mee te brengen: Paddestoelengids, verrekijker. Einde: 16.30 u. op de parking.
- 19 Zwalmvallei.** Educatieve paddestoelenwandeling Parkbos-Hasseltbos. Vertrek: kerk Erwetegem 14 u. Leiding: P. Pauwels.
- 24 Zwalmvallei.** Open vergadering. Milieus. Zwalmvallei JNM. Aanvang: 20 u. - zaal Tamarinde.
- 25 Antwerpen-Zuid.** Mosselsouper. Het bestuur van onze afd. organiseert een mosselsouper, gevolgd door gezellig samenzijn met D.J. - We gaan van start om 18 u. met het aperitief. Inschrijven vóór 10 oktober door storting van 450 fr. op PCR 000-0178083-88 (vermelden mosselen of koude schotel). Aanvang: Centrum Luit, H. Cuypersstraat te Mortsel om 18 u. Leiding: N. Verlinden. Mee te brengen: goed humeur.
- 25 Klein-Brabant.** Dia-avond over de Spaanse Pyreneeën. In auditorium Volkshuis, Van Landeghemstraat 47, Willebroek. Aanvang: 20 u., i.s.m. A.T.B.
- 25 en 26. Mandelstreek.** Tweedaagse uitstap naar de Flevopolder. Inschrijven vóór 10 oktober bij de secretaris, tel. 051-20.44.89. Vertrek: Polenplein om 7 u.
- 25 Nationale Werkgroep Botanica.** Paddestoelenwandeling in het Meerdaalbos en omgeving. Vertrek: 9 u. Kerk van Blanden. Leiding: J. Monnens. Mee te brengen: loupe, flora's. Einde: ± 17 u.
- 25 Rupelstreek.** Paddestoelentocht naar het Buggenhoutbos. Vertrek: 9 u. Tribune Boom F.C. Leiding: J. Poeck. Mee te brengen: loupe, paddestoelengids, kijker en eten en drinken voor 's middags. Einde: ± 18 u.
- 25 Stern.** Wandeling door de Leiemeersen te Sint-Martens-Latem. Vertrek: 14 u. Kerk Sint-Martens-Latem. Leiding: R. Van Rompay.
- 25 tot 27. Zwalmvallei.** 3-daagse Hoge Venen. Samen met Schelde-Leie. Deelnemers bellen naar J. De Potter, Rokegem 3, 2670 Horebeke, 055/45.62.37.
- 26 Antwerpen-Centrum.** Onze jaarlijkse autocaruitstap naar de Ardennen voor een herfstwandeling. 's Voormiddags: te voet van Remouchamps naar Nonceveaux. Namiddag: de Ninglispo en de Chifna. Vertrek: Rooseveltplein, Antwerpen om 7.15 u. Inschrijven door storting van 375 F (voor jongeren en gepensioneerden 325 F) op girorekening nr. 000-0087473-76 van De Wielewaal, Merksem, tel. 646.19.68. Leiding: F. Van Damme van afdeling Hageland.
- 26 Brechtse Heide i.s.m. Voorkempen.** Autocaruitstap naar omgeving Durbuy en Barvaux. Vertrek: 7.30 u. Toverfluit (Halle) met mogelijkheid tot opstappen langs Turnhoutsebaan tot Wijnegem. Inschr. door storten van 380,- (jeugd 250,-) op PC 000-0148034-12 van Wielewaal Halle-Kempen vóór 19 okt. Leiding: M. Wens. Mee te brengen: knapzak.
- 26 Brussel.** Paddestoelenwandeling in het Kravaalbos. Indien het seizoen meevalt krijgen we heel wat determineerwerk in dit gevarieerde bos. Vertrek: 13.30 u. kerk Asse-Ter-Heide. Leiding: H. Devriese (460.46.02)
- 26 Klein-Brabant.** Paddestoelentocht in Lippelobos. Vertrek: Lippelo Kerk om 14 u. Leiding: Dhr. Moens.
- 26 Land van Waas-Noord.** Paddestoelentocht in het provinciaal domein van Wachtelebeke. Vertrek: 13.40 u. Markt Stekene. Leiding: M.-C. Troch en D. Minnebo.

Mee te brengen: laarzen, determinatieboek. Einde: 17.30 u. ingang provinciaal domein.

- 26 Land van Waas-Zuid.** Paddestoelentocht naar Wachtelebeke (provinciaal domein). Vertrek: 13.30 u. Stadhuis Sint-Niklaas, 14 u. aan Parking 1 van het domein Zwam (hoofdingang). Leiding: 2 gidsen van Zelfstandige Werkgroep voor Amateur-Mycologen.
- 26 Stern.** Paddestoelenwandeling in het kasteeldomein „Ghellinck”. Vertrek: 14.30 u. Zwijnaarde, kruispunt Hutsepotstraat-Grote Steenweg Noord (Oudenaardse Stwg.) Leiding: J. Rogge.
- 26 Westkust.** Paddestoelen in de duinen. Vertrek: Koningsplein, De Panne om 14.30 u. Leiding: A. Spruyte.
- 27 Stern.** Paddestoelenwerkgroep. Aanvang: 20 u. Dienstencentrum dorp Zevegem.
- 31 Krekeland.** Dia-avond: 'Paddestoelen' door B. De Buck. Aanvang: Landbouwershuis, Markt Assenede om 20 u.
- 31 tot 7 nov. Ninove - Geraardsbergen.** Week van het bos - tentoonstelling. Leiding: De afdeling - stad Ninove.

NOVEMBER

- 2 Fruitstreek.** Landschapswandeling in droog Haspengouw Wezeren + drieprovinciëntocht. Vertrek: 14 u. kerk van Wezeren (Landen). Leiding: J. Vansimpsen, P. De Leersnijder.
- 7 Netevallei.** Dia- en praatavond. Aanvang: lokaal, Leopoldlei, Hallaar 20 u.
- 8 Klein-Brabant.** Notelaars planten langs de Scheldeplassen. Leiding: M. Van Linthout. Aanvang: 14 u. parking kerk te Weert.
- 10 Westkust.** Jaarlijkse algemene vergadering. Aanvang: Restaurant „Stadhuis Lo” 19.30 u. Prijs menu 850 fr., betaling op PR. 000-0147711-77, R. Billiau, De Panne.

Provinciale dag van de Wielewaal-West-Vlaanderen te Ploegsteert, 28.06.'86

Het was de eerste keer in de geschiedenis van de Wielewaal dat een provinciale afdeling iets dergelijks organiseerde.

Op initiatief van afdeling Westland werd een ontmoetingsdag gepland te Ploegsteert i.v.m. de promotie van de kleiputten.

De 60 aanwezigen waren opgetogen, ondanks de grote hitte tijdens die dag.

In de voormiddag was er een meer academisch gedeelte en in de namiddag een natuuruistap.

De voorzitter van afdeling Westland, Chris Beel verwelkomde de aanwezigen en daarna schetste José Tahon, ondervoorzitter en conservator van de kleiputten de historische en de huidige problematiek van het gebied.

Besproken werden de ledenadministratie, de verzekering tegen burgerlijke aansprakelijkheid van leden en bijleden.

Het zomerprogramma werd geëvalueerd en de herfstuitstappen overlopen. De vergadering beëindigt het laatdijg verschijnen van Oriolus.

Dan volgde een prachtige diamontage over de fauna en flora van de putten, gevolgd door een verhelderende uiteenzetting van Paul Houwen over het beheer van rietvegetaties.

Het slotwoord werd gehouden door de nationale

voorzitter, dhr. Franckx, waarbij hij o.m. allusie maakte op het feit dat eertijds de Wielewaal-Westland één van de grootste afdelingen van Vlaanderen was. Na een hele tijd niet meer bestaan te hebben is ze terug herboren.

's Middags werd „Frans stokbrood” met bijbehoren gegeten en in de namiddag werden de kleiputten bezocht. Het was broeierig heet!

Uiteindelijk werd de dag besloten met een wandeling rond de Gheerbossen onder leiding van Herman Delvoye.

Afdeling Westland mocht heel wat prominente Wielewalers en ornithologen verwelkomen, ook van AVES onze Waalse zustervereniging.

Onze vrienden van afdelingen Brugge, Oostende, Roeselare en Kortrijk waren talrijk aanwezig.

Het bestuur van Westland mocht felicitaties ontvangen voor hun professionele aanpak en puike organisatie van de dag.

D. Van Daele

Verslag van de namiddagwandeling

Lijst van waargenomen vogelsoorten:

Dodaars met jongen, Fuut, Knobbelzwaan, Grauwe Gans (nog met één jong, had er twee, nieuwe broedvogel voor het gebied), Wintertaling, Wilde Eend, Zomertaling, Tafeleend (1 M, 3 W), Kuifeend (M en W), Waterhoen, Meerkoet, Kleine Plevier (in de nieuwe uitgraving), Kievit, Tureluur (gehoord), 2 Witgatjes, Kokmeeuw, Holenduif, Houtduif, Turkse Tortel, Koekoek, Gierzwaluw, Veldleeuwerik, Boerenzwaluw, Gele Kwikstaart, Witte Kwikstaart, Winterkoning, Witsterblauwborst, Zwarte Roodstaart, Merel, Zanglijster, Kleine Karekiet, Spotvogel, Tuinfluiter, Zwartkop, Tjiftjaf, Fitis, Pimpel en Koolmees, Ekster, Zwarte Kraai, Spreeuw, Huismus, Kneu, Rietgors.

Volgende soorten komen eveneens in het gebied voor maar werden niet gezien:

Woudaapje, Blauwe Reiger, Torenvalk, Bruine Kiekendief, Waterral, IJsvogel, Oever- en Huiszwaluw, Heggemus, Nachtegaal, Grote Karekiet, Gras- mus, Groenling enz...

Als deze uitstap zou plaats vinden in de tweede helft van mei in de voormiddag, moet het mogelijk zijn 60 tot 70 vogelsoorten op het lijstje te krijgen.

Een deelnemer, P. Herroelen

Foto-archief

Voor onze tijdschriften Wielewaal en Oriolus willen wij een fotoarchief aanleggen. Daarom doet De Wielewaal een beroep op alle leden-fotografen voor goede zwart-wit of kleurfoto's en/of dia's. Vogels en

andere dieren, planten en landschappen komen in aanmerking.

De foto's kunnen bezorgd worden in het Wielewaal-huis te Turnhout of rechtstreeks opgestuurd naar een van beide hoofdredacteurs. Reeds vooraf onze oprechte dank.

H. Franckx, voorzitter

43e WIELEWAALCONGRES

SYMPOSIUM

In het kader van de jaarlijkse symposia organiseert de Koninklijke Vereniging voor Vogel- en Natuurstudie „De Wielewaal” op 9 november 1986 een Ornithologische Studiedag. Deze wordt ingericht door afdeling Turnhout in het St.-Jozefcollege (EE. PP. Jezuiten) te Turnhout.

Vanaf 8.30 u. verwelcoming (koffie).

09.15 u.: Inleidend woord door Dr. H. Meeus, congresvoorzitter.

09.20 u.: Prof. Dr. A. Dhondt: „Resultaten van 25 jaar mezenonderzoek in Vlaanderen”.

10.20 u.: Dr. J. van Impe: „Invloed van milieuvcontreiniging op de structuur van populaties, in het bijzonder vogels”.

11.20 u.: pauze.

11.30 u.: Dr. J. Paulussen: „Broedbiologie en groei van de Kokmeeuw”.

12.30 u.: Middagmaal ter plaatse (tomatenroomsoep, biefstuk, frites, sla, ijstaart, koffie, wijn of bier).

14.00 u.: Dr. J. Spaepen: „Navigatie en oriëntatie bij vogels: waar staat het onderzoek?”.

15.00 u.: koffiepauze.

15.30 u.: Dr. M. Louette: „Brandpunten in het ornithologisch onderzoek van Afrika”.

16.30 u.: Slotwoord.

Inschrijven voor het middagmaal door storten van 450 fr. op rekeningnummer 000-0269001-20, ten name van Dr. H. Meeus, Langvenstraat 25, 2300 Turnhout, vòòr eind oktober. Eventuele bijkomende inlichtingen kunnen bekomen worden op hetzelfde adres (tel. 014/41.57.58).

Alle belangstellenden, ook niet-leden van „De Wielewaal”, zijn welkom.

Van Aalscholver tot Zeis - nieuws uit onze reservaten

Maaïen niet langer moordend voor dieren.

Sinds begin dit jaar gebruikt Wielewaal-Land van Waas - Noord een „wildredder” bij het maaïen van graslanden die als natuurreservaat beheerd worden. Alles bijeen zullen er in 1986 ongeveer 8 ha waardevol grasland met tractor en maaibalk gemaaid zijn. De terreinen zijn gelegen te Stekene, Sint-Gillis en Clinge (Nl.). Een groot nadeel bij het mechanisch maaïen van grasvelden is het doden van allerlei dieren. Hazen, konijnen, fazanten, patrijzen, kieviten, maar ook muizen, kikkers en padden, kunnen ofwel niet tijdig weglopen voor de moordende messen of drukken zich neer bij het horen van het naderend gevaar. Dieren die alzo in het gras blijven zitten - en dikwijls zijn dat oudervogels met jongen - vinden bijna steeds de dood of worden erg verminkt.

Nu wordt het gras in natuurreservaten later gemaaid dan op naburige bemeste hooilanden. Dit heeft voor gevolg dat het wild beschutting gaat zoeken in nog niet gemaaide percelen die door hun kruidenrijke en ijlere groei meestal al een rijkere fauna hebben.

Door deze concentratie aan leven wordt de schade heel groot. Daarom heeft afdeling Land van Waas bij het maaïwerk gekozen voor een dubbele messenbalk, die op zichzelf al minder slachtoffers maakt, in combinatie dus met een wildredder. Dit apparaat bestaat uit een 2 meter lange stang waaraan speciale zware bellen bevestigd zijn (zie „Mens en Vogel” 23 jg. nr. 2). Het wordt enkele meters vóór de maaibalk bevestigd aan de tractor zodanig dat de bellen net niet over de grond slepen. Door het lawaai en de trillingen vluchten de dieren weg vóór ze doorgemaaid worden.

De resultaten zijn in ieder geval bemoedigend: er werd geen enkel dier meer gedood tijdens het voorbije maaïseizoen.

Records in de Wateringen te Lommel.

Tijdens het hooifeest in de vloeïweiden van ons reservaat te Lommel-Kolonie werden op 8 juni liefst 42 zeisen geteld, een record. Ook plaatselijke bewoners, niet-Wielewalers, kwamen meehelpen. Om half elf 's voormiddags was blok II dan ook al gemaaid. Dank zij het mooie weer konden een week later liefst 242 pakken hooi afgevoerd worden.

Nieuwe uitbreiding in Tikkebroeken en erkenning van het reservaat.

Op 6 juli i.l. werd opnieuw een perceel moeras, groot 1 ha 4 a 10 ca. aangekocht in de Tikkebroeken. Het is gelegen sectie A, kadasternr. 19 a.

Het ligt nabij het „Krom Wieltje” en grenst langs de noordzijde aan een groot gagelveld van de Wielewaal (met o.a. Wintertaling, Blauwborst, Waterral en Sprinkhaanrietzanger). Ten zuiden ligt het hooiland met Draadrus dat eveneens eigendom is van onze vereniging. We zijn dan ook zeer verheugd dat dit schilderachtig hoekje ook verworven kon worden. Op die manier zal mede door de bouw van een stuw (in 1987) het totale noordelijke deel erg aan waarde gaan winnen. Het aangekochte stuk is afgeboord door een reeks oude knoestige wilgen die jaarlijks bewoond worden door Kauw, Holenduif en Spreeuwen. Verder sieren een aantal oude vliegdenen de hogere delen in het moeras. Nabij de loop wordt het aspect bepaald door elzenbroek met veel Elzenzegge, Wijdarige Zegge, Blauw Glidkruid, Grote Egelskop en een machtige Koningsvaren. Tegen de voedselarmere kant treffen we veel Wateraardbei, Veenpluis, veenmossen en Gagel aan. Deze oude turfkuil werd nu reeds, kort na de aankoop, onder handen genomen. De overvloedige wilgenopslag wordt verwijderd en opnieuw zal op oude ambachtelijke manier geveend worden. Het elzenbroek zal grotendeels omgevormd worden naar ruigtehooiland zodat Melkeppe, Wederik, Engelwortel e.a. meer kansen krijgen. Dit komt zowel de insectenfauna als de vogels zeker ten goede.

M. Smets, B. Bosmans

Nu 33 jaar geleden stelde het bestuur van de Wielewaal, onder de bezielende leiding van Z.E.H. Fr. Segers, zich tot doel de volledige Tikkebroeken veilig te stellen. Dit was de eerste stap in de reservatenwerking van onze vereniging. Binnen deze puzzel van grotere en kleinere kadasterperceeltjes begint zich nu een welomschreven effectief beschermd gebied af te tekenen. Met elke aankoop wordt de legkaart weer iets vollediger. De Raad van Beheer wenst hierbij dan ook de konservators te danken voor de aandacht waarmee zij de aankopen

in de Tikkebroeken volgen. Bij het W.W.F. zal een aanvraag ingediend worden tot financiële ondersteuning van deze aankoop die kadert in het W.W.F.-project „Waterrijke gebieden” van 1986. We zijn het Wereldnatuurfonds België zeer dankbaar voor de belangeloze steun die we reeds herhaaldelijk mochten ontvangen bij de aankoop van waardevolle natuurterreinen (o.a. De Dongen en Steenbeemden). We mogen echter niet vergeten dat het in de eerste plaats onze vereniging zelf is die voor de nodige aankoopfondsen moet zorgen. In belangrijke mate zijn we daarvoor afhankelijk van onze leden. Ik hou er dan ook aan, bij deze gelegenheid een warme oproep te doen om het Algemeen Reserveratenfonds van onze vereniging te steunen. Het rekeningnummer is nog steeds PC nr. 000-0319785-73 t.n.v. De Wielewaal, Graatakker, 11 te Turnhout. Uw steun zal dankbaar gebruikt worden voor het veiligstellen van het steeds verder inkrimpend natuurpatrimonium in Vlaanderen.

H. Franckx

Bij ministerieel besluit van 26 maart 1986 werd nu ook aan de Tikkebroeken het statuut verleend van erkend natuurreservaat.

Uit Lier, met plezier.

— De Steenbeemden:

Iets meer dan 1 jaar na de inhuldiging van dit prachtige moerasgebied, meldt afdeling Lier dat de aankoop nu volledig afbetaald is. Een enorme prestatie waarvoor iedereen die hieraan op één of andere manier meewerkte, van harte gedankt wordt.

Door tussenkomst van onze nationale voorzitter Rik Franckx kon het reservaat zelfs uitgebreid worden. Met het OCMW van Lier werd namelijk een huurcontract afgesloten voor het aangrenzende bos (± 1 ha). Dhr. Van Puyenbroeck, vorige huurder, zegde hiervoor zijn contract op, opdat afdeling Lier dit zou kunnen overnemen.

Door deze uitbreiding komt de totale oppervlakte van het reservaat op 11 ha 23 ca.

Op de plaatsen waar gemaaid werd, groeit de Langbladige Ereprijs en de Zeegroene Muur flink aan. Het terugverschijnen van bloeiende Zomerklokjes is verbazingwekkend en erg bemoedigend. Dit alles staat in fel contrast met de gedeelten die door verstikking en verzuring gewoon afsterven. Deze dorre plekken steken schril af tegen de frisgroene plekken die al 1 of 2-maal werden gemaaid.

— Het Zomerklokje:

Het gedeelte dat nu voor het 7^e jaar zal gemaaid worden staat er fris en vol Zomerklokjes bij. Er verscheen zelfs een kanjer van een Pinksterbloem en de Poelruit krijgt terug wat meer armslag nu het Liesgras zienderogen achteruit gaat. Indien er genoeg helpers zijn, zal dit jaar ook het tweede gedeelte gemaaid worden zodat ook daar de weinige Zomerklokjes en laatste Lisdodden wat meer levensruimte krijgen.

W. Van Spaendonck en M. Vermeylen

Nieuwe aankopen in de Vlassenbroekse Schorren

Op maandag, 23 juni j.l., tekende het dagelijks bestuur van De Wielewaal de definitieve acte voor de aankoop van volgende percelen in de Vlassenbroekse polder:

— Van E.H. De Kinder een perceel woeste grond, gelegen te Dendermonde, vroeger Baasrode, 5de afdeling, sectie A nr. 256 C bis, groot 32 a 70 ca.

— Van Dhr. De Wilde twee percelen woeste grond, gelegen te Dendermonde, vroeger Baasrode, 5de afdeling, sectie A nrs. 610 B en 611 D, samen groot 21 a 55 ca.

De percelen sluiten aan bij de stukken reeds in het bezit van De Wielewaal. De raad van beheer wenst afdeling 's Heerenbosch geluk met de aankoop en dankt ze voor de bijdrage in de kosten.

H. Franckx

ZOEKERTJES

TE KOOP GEVRAAGD:

Snow, D.W. 1958. A Study of Blackbirds. George Allen and Unwin Ltd., London.

Lack, D. 1966. Population Studies of Birds. Clarendon Press, Oxford

Tinbergen, N. 1953. The Herring Gull's World. Collins, London.

Peter Sys, Duivelsputlaan 13, 8300 Knokke-Heist (050/60 31 31)

TE KOOP: Telescoop „Kowa” 25 x 40 met statief „Slik” 35s, goede staat - voor de prijs van 6.999 F.

M. Schram, Helenaveldstraat, 34, 2550 Kontich.

TE KOOP wegens dubbel gebruik: telescoop Kowa Compact 1982.

+ oculair 15 x breedhoek (geschikt voor fotografie)

+ oculair Zoom 20-60 x

+ lederen veldtui met schokbrekende laag alles samen in perfecte staat voor 9.500 fr.

te bevragen bij:

Yann Feryn, Pr. Marie-Joséplein 5, 8500 Kortrijk - 056/21 88 03 (werkuren).

ZOEK: „Der Wespenbussard”, Neue Brehm Bücherei, nr. 151 (1955). J. Van Avermaet, Sint Jozefstraat 7, 9040 Oostakker.

In het spaarvarkentje - ons reservatenfonds

ALGEMEEN RESERVATENFONDS

Giften van 1000-4999 fr.: J. Van Reusel, Olen.

Giften van 5000 fr. en meer: Dr. R. Neven,
Maasmechelen.

KEMPISCH RESERVATENFONDS

Mevr. A. Cauberghe, Beerse	1.000 fr.
Mevr. R. Lauwers, Turnhout	1.250 fr.
Verkoop oud papier	4.540 fr.
Orchideeenbal Scouts Sint-Franciscus, Turnhout	50.088 fr.

SCHELDE-LEIE, actie SCHEDEMEERSEN

De eerste lijst vermeldde reeds een bedrag van 231.705 fr. aan giften ontvangen voor de uitbreiding van het hooilandreservaat „De Langemeersen” te Wortegem-Petegem en Beveren-Oudenaarde.

Tot op 8 juli 1986 kunnen we nog 64.886 fr. giften hieraan toevoegen zodat het totaal nu komt op 296.591 fr.

Het afdelingsbestuur van de Wielewaalafdelingen Schelde en Leie dankt langs deze weg alle milde schenkers.

Ook u kan nog steeds uw steentje bijdragen door uw giften voor het project „De Langemeersen” over te maken op rek. 891-254.00.92-60 van wielewaalafde-

ling Schelde p.a. B.P. Ceuterickstraat 12, 9751 Asper met vermelding „Project Scheldemeersen.”

Uw steun is van harte welkom want nieuwe aankopen van nog 2 waardevolle percelen zullen gebeuren van zodra de middelen het toelaten.

Giften van minder dan 1.000 fr.

Canoo M., Oudenaarde; Van Holle R., Geraardsbergen; Mertens A., Overpelt; Durieu A., Oudenaarde; Conhaire, Gent; Delbecque E., Kluisbergen; De Gussem C., Gentbrugge; De Vos L., Oudenaarde; De Reu G., Gent; Meersman R., Oudenaarde.

Totaal: 3.850 fr.

Giften van 1.000 fr. tot 4.999 fr.

Deriemaker J., Oudenaarde; D'Hulst N., Ronse; De Vos A., Oudenaarde; De Smet R., Kruishoutem; Van den Wijngaert M.L., Leuven; Depraeter D., Oudenaarde; De Venter B., Maarkedal; Mouwen H., Mortsel; De Geest L., Gentbrugge; Packet D., Zulte; Wielewaalafdelingen Rupelstreek, Klein Brabant, Scheldeland en KNNV Kampeercentrale; Gosse A., Zwalm.

Totaal: 25.500 fr.

Giften van 5.000 fr. en meer:

Mornie G., Oudenaarde; Vanderstraeten B., Oudenaarde; De Potter J., Horebeke; Wielewaalafdelingen Antwerpen-Zuid en Gent.

Totaal: 35.536 fr.

Goed om te weten

VELT ZOEKT MEDEWERKER

Voor de organisatie en begeleiding van haar activiteiten in het kader van het socio-culturele vormingswerk evenals voor redactioneel en administratief werk, zoekt VELT vzw. een stafmedewerker (-ster).

Gezien de aard van het werk en de gerichtheid van de vereniging naar land- en tuinbouw, voeding, gezondheid en milieu vereist deze functie:

- ervaring in biologische land- en tuinbouw
- vertrouwd zijn met ecologische principes
- diploma hoger onderwijs
- werkkennis Frans, Engels en Duits
- vlot kunnen werken in teamverband
- soepel kunnen omgaan met mensen
- rond Antwerpen komen wonen
- beschikken over eigen wagen
- vrij van legerdienst

Kandidaturen met curriculum vitae en handgeschreven motivatie in te dienen bij Velt, Welkomstraat 18, 2220 Wommelgem, vòòr 15 oktober 1986.

WEEK VAN HET NATUURBEHOUD

De Dienst Natuurbehoud verleent dit jaar zijn medewerking aan de Week van het Natuurbehoud die doorgaat van 13 tot en met 20 september en georganiseerd wordt door de Bond Beter Leefmilieu en zijn aangesloten verenigingen.

De bijdrage van de Dienst zal bestaan uit de inrichting van 4 natuurzoektochten per fiets die tijdens de Week van het Natuurbehoud kunnen gereden worden.

Hierbij wordt, in samenwerking met plaatselijke verenigingen en instanties, getracht een zo breed mogelijk publiek te bereiken.

Het onderwerp van deze natuurfietsochten sluit zoveel mogelijk aan bij het voorgestelde thema van de Week van het Natuurbehoud, namelijk 'Waterlopen... bedreigd gebied'.

Aan de hand van 6 vragen, telkens ingeleid door een korte tekst, wordt voor elke tocht de problematiek rond het water belicht. Deze vragen zijn samen met een antwoordkaart, een kaartje met de fietsroute en een algemene uitleg over het bezochte gebied opgenomen in een folder.

Deze folder is tijdens de Week van het Natuurbehoud te bekomen in de vertrekpunten van elke tocht en in een plaatselijk N.M.B.S.-station met een fietsenverhuurdienst (zie lijst hieronder).

In deze stations kan je van 7 uur tot 21 uur een fiets huren. Wie met de trein komt betaalt een huurprijs van slechts 105 F per dag, op vertoon van het treinkaartje. Wie niet met de trein komt kan echter ook een fiets huren maar betaalt dan 150 F per dag. Een vijftal dagen op voorhand reserveren is gewenst. Tijdens de fietstochten worden waar mogelijk en uitsluitend op afspraak, geleide bezoeken voorzien, o.a. aan waterzuiveringsinstallaties en natuurreservaten. Meer details hierover worden later verstrekt.

Voor elke fietstocht zijn 5 prijzen voorzien: 3 boekenbons en 2 Atlassen van de beschermde natuurgebieden van Vlaanderen. Ook zijn er nog 20 troostprijzen onder de vorm van een poster 'Salamanders, Kikkers en Padden'. Deze prijzen worden in de loop van oktober uitgereikt op een nog nader te bepalen plaats.

Bijkomende inlichtingen kunnen steeds bekomen worden op de Dienst Natuurbehoud, Belliardstraat 12, 1040 Brussel, tel. 02/513.99.20. Meer gedetailleerde informatie zal kort voor de Week van het Natuurbehoud nog verstrekt worden via radio, televisie en kranten.

Welke afdeling(en) wil(len) meewerken aan dit initiatief?

Route	Station met fietsen Verhuur (open 7 tot 21 u.)	Centrum vertrekpunt openingsuren	Participerende diensten en Verenigingen	Openbaar Domein
Kalmthout	Station Essen 03/667.20.27	De Buizerd	— Bosdienst — Natuur- en Stedschoon.	Kalmthoutse Heide
Durmeland	Station Lokeren 091/48.25.60	Bezoekerscentrum Molsbroek van 14 u. tot 18 u. op 16-17-18/9: ook 9-12 u.	— Durme v.z.w. — Belgische Natuur- en Vogelreservaten — Bosdienst	
Hageland	Station Aarschot 016/56.60.12	Huize Hageland (oude Pastorie St. Maarten) Bleire Bergstraat 26 - 3211 Tielt-Winge van 8.30 tot 16.30 u.	— Natuur + Landschap — Bosdienst — Gemeente Tielt-Winge	Walebos
De IJzer - Blankaart	Station Diksmuide 051/50.01.89	De Blankaart van 9 u. tot 17 u.	— zie (*) — Bosdienst	Viconia - kleiputten

(*) Dienst Toerisme van Stad Diksmuide, Westvlaamse Vereniging voor de vrije tijd, Groencomité Diksmuide, Diksmuids Actiecomité voor Milieubescherming, Ruimte, Wielewaal (afdeling Westkust), Belgische Natuur- en Vogelreservaten.

NAJAAR-MILIEUWANDELINGEN

Werkgroep Zure Neerslag (Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen) en Werkgroep Technologie (Dialogo vzw) organiseren in het najaar twee vormingsactiviteiten rond luchtverontreiniging. We richten ons vooral op natuurliefhebbers die een meer systematische kijk willen krijgen op natuurschade. Het accent van onze werking ligt dan ook op directe waarneming in de natuur.

ERG:

Een studie-weekend over verzuring gaat door van zaterdag 4 oktober 11 uur tot zondag 5 oktober 17 u. op het biologisch station van de Universiteit van Luik in de Hoge Venen. Hoe schade herkennen aan bomen en typische veenmossen vormt de hoofdbrok van het programma.

ERGER:

Op zaterdag 20 september van 9.30 tot 18.00 uur is er een studiedag over zware metalen in Lommel. Vervuiling door de non-ferro sector vormt een aangetoonde bedreiging voor de gezondheid van de mens. In de voormiddag zijn er een aantal theoretische uiteenzettingen over de fabricage-procédés en de resulterende vervuiling van de non-ferro sector, de invloed van de vervuiling op de plantengroei, eventuele saneringsmethoden en gezondheidsfacetten. In de namiddag wordt de teloorgang van biologische verscheidenheid vanwege vervuiling aangetoond tijdens een wandeling.

ERGST:

...?

Inlichtingen en inschrijvingen bij Werkgroep Technologie, Blijde Inkomststraat 109, 3000 Leuven, Tel. 016/23.26.49.

BOOMPLANT-ACTIE

De Stichting OMER WATTEZ, milieu-organisatie voor de VLAAMSE ARDENNEN, breidde reeds enige tijd haar initiatieven van „bescherming en verdediging” uit tot hulp bij de (her)-opbouw van een aangename leefomgeving.

Binnen de werkgroep STREEK-OPBOUW groeide dan ook het initiatief tot de organisatie van een BOOMPLANT-ACTIE.

Waarom deze BOOMPLANT-ACTIE?

De natuur doet het tegenwoordig goed. Reclame- en reisbureau's, ja zelfs de politieke campagneleiders gebruiken meer en meer de weelderige natuur in hun slogans.

De natuuraanslagen worden er niet minder om. Residentiële verkaveling met zicht op geklasseerd natuurgebied,... het klinkt zo mooi!

Ruilverkaveling, wegeniswerken,... vergden de laatste jaren veel groen. Knotwilgen- en bomenrijen, houtkanten en hagen verdwenen „bij bosjes” uit de

Vlaamse Ardennen. Gezonde hoogstamboomgaarden werden omgehakt, met premie dan nog.

Stilaan tijd dus om na de „Plant een Boom”-actie uit 1970 terug een boom te planten.

De stichting OMER WATTEZ reikt nu een helpende hand aan iedereen die mee wil werken aan haar opzet: de Vlaamse Ardennen groener maken!

Hoe?

De Stichting OMER WATTEZ, samen met een ganse groep verenigingen (DE KREKEL, DE WIELEWAAL, CHIRO, JNM, JEUGD EN NATUUR, MILIEUHUIS ZOTTEGEM, SCOUTS, KSA, LEEFMILIEU GERAARDSBERGEN, KINDERBOERDERIJ DIGGIE, VELT GERAARDSBERGEN, JEUGDRAAD KLUISBERGEN), alsook enkele geïnteresseerde gemeentebesturen, nl. OUDENAARDE, NAZARETH, BRAKEL... wil een gewestelijke BOOMPLANT-DAG organiseren op 08/11/1986. De Stichting wil hier een coördinerende, organiserende rol vervullen tussen de vraag van de inwoners naar inlands plantgoed en de leveranciers van bomen en struiken. Dit opzet heeft geen winstbejag, maar slechts één doel: een groenere leef-omgeving. De actie propageert alleen inlands plantgoed en hoogstammen en is geënt op een voorgaande door de TORENVALK in TIELT. Een ruime brochure werd opgesteld en verspreid over de diverse verenigingen.

In de brochure, die gratis wordt verspreid, vindt U een bestelbon die uiterlijk op 30 september dient ingeleverd.

Voor alle bijkomende informatie en voor de bestelling van de brochure kunt u terecht bij het MILIEUCENTRUM -Kattestraat, 23 - 9700 OUDENAARDE, tel.: 055/31.80.91.

GLOBETROTTERS GEZOCHT

Guy Robbrecht en Mark Van Beirs organiseren in 1987 enkele ornithologische reizen naar het buitenland.

— Indië

van 15 februari tot 1 maart, met bezoek aan

- Sultanpurmoerassen (Jufferkranen)
- Ranthambor (bekendste tijgerreservaat)
- Bharatpur (wereldberoemd moerasgebied met o.a. Siberische Kraanvogels)
- de woestijn van Rajasthan (Indische Trap)

— Yoegoslavië

van 11 tot 25 juli. Deze reis staat in het teken van „Roofvogels” en wordt georganiseerd in samenwerking en ten voordele van het F.I.R.

Op het programma staat:

- Crna Mlaka (Zee- en Schreeuwarend)
- Kopacki Rit (Zeearend, Sakervalk, Zwarte Ooievaar, reigerachtigen)
- Deliblatska Pescara (Keizerarend, Sakervalk, Roodpootvalk, Dwergaalscholver)
- Jasenovac (Zeearend, Schreeuwarend, Lepelaar)

— Kenya

van 31 juli tot 18 augustus met bezoek aan de mooiste en vogelrijkste natuurgebieden. Op het programma staan Nairobi N P, Baringo meer, Mount Kenya, Samburu, Nakuru, Naivasha en Masai Mara.

Om de kwaliteit van deze reizen te verzekeren wordt

het aantal deelnemers beperkt tot 16. De begeleiders hebben een ruime gidservaring en kennen deze gebieden goed. Zij spreken meerdere talen en werken nauw samen met medewerkers ter plaatse. Voor meer informatie kunt U terecht:

052/30 10 36 (Guy Robbrecht, tussen 19 en 22 u.)

091/22 72 62 (Mark Van Beirs)

Boekbesprekingen

DE WOESTIJD

In het jongste themanummer van Panda (nr. 18) worden verschillende uiteenlopende onderwerpen, allen met betrekking tot „de woestijn” toegelicht, ondermeer:

- woestijngebieden en hun uitbreiding in de wereld;
- de levenswijze van nomaden en sedentaire boeren in de Sahel;
- klimatologische uitersten in tropische gebieden;
- erosiegevaar (ook in België en de rest van Europa);
- het belang van overstromingen in de stroomdelta's;
- voor- en nadelen van stuwdammen;
- hoe zijn de woestijndieren aangepast aan hun milieu?;

- de fauna van de Sahel;
- verkeerd gerichte ontwikkelingsprojecten;
- hoe de woestijnuitbreiding tegengaan?;
- een mentaliteitsverandering hier en in de derde wereld.

Voor de jeugd wordt in de Bamboebijlage de besproken thematiek nog eens bevattelijk hernoemen en aangevuld met enkele spelletjes.

Een degelijke brochure die de woestijnvorming en de strijd ertegen in een bredere context behandelt. Het tijdschrift is te verkrijgen door storting van 60 fr. op het rekeningnr. 330-0381600-56 van WWF-Vlaanderen met vermelding „PANDA-tijdschrift nr. 18”.

G. Luyts

Foto: H. van der Vloet

Roofdieren in België en Nederland. Onder de redactie van Akkermans, Reinier en Criel Dirk - Diverse auteurs. Formaat: 21 x 15 cm. Gebonden - paperback - rijk geïllustreerd: 63 blz. Prijs: 150,- fr. Besteladres: NCBR, Postbus 10, 9740 Gavere. Rekeningnummer: 068-0776500-42.

In navolging van het bekende „Dossier roofdieren”, verscheen bij de Nationale Campagne Bescherming Roofdieren het boek „Roofdieren in België en Nederland”.

Ditmaal werden kosten nog moeite gespaard om met een volledig en voor iedereen duidelijk leesbaar werk naar buiten te komen.

Om de degelijkheid van het boek te waarborgen werd voor het schrijven van de twaalf hoofdstukken telkenmale beroep gedaan op een autoriteit op het behandelde gebied.

Bovendien werd bij de samenstelling ervan nog eens de hulp van talrijke binnen- en buitenlandse roofdierspecialisten ingeroepen.

Het resultaat is dan ook een objectief rapport over de problematiek van onze inheemse roofdieren en hun bescherming.

In zeven hoofdstukken wordt uitvoerig ingegaan op de levenswijze van onze negen inheemse roofdieren, hun bedreigingen en hun bescherming.

In de overige hoofdstukken wordt aandacht besteed aan de rol van onze roofdieren in het natuurgebeuren en aan meer specifieke problemen als biotoopvernietiging, jacht, wetgeving en hondsoldoelheid.

Met een voorwoord van Prof. dr. R.F. Verheyen, Hoogleraar Natuurbehoud aan de Universitaire Instelling Antwerpen.

Eén ding is zeker. Deze publikatie vormt een belangrijke bijdrage tot een beter begrip en belangstelling voor deze sterk bedreigde zoogdiengroep.

E. Smets & J. van Assche. **Grassentabel.** Instituut voor Plantkunde K.U. Leuven 1986.

Deze tabel is een herwerkte uitgave van de „Determinatietabel van de voornaamste grassoorten in graslanden op basis van vegetatieve kenmerken”. In de korte inleiding wordt de gebruiker weggewijs gemaakt in de gangbare terminologie; enkele bevattelijke tekeningen illustreren de tekst.

Met de determinatietabel kunnen een zestigtal grassen op naam gebracht worden. Wie regelmatig een flora hanteert zal met zulke werkmethode wel geen problemen hebben. De tekst is goed, maar erg eenvoudig gehouden en bij iedere grassoort staat een afbeelding van de bladschede met het tongetje. Bij het samenstellen van de sleutel werden gegevens geput uit een aantal reeds verschenen werken, zoals bijvoorbeeld uit het toonaangevende werk „Grasses” van Hubbard.

Vermits het aantal soorten beperkt is gebleven kunnen enkel de meer algemene grassen op naam gebracht worden.

Daardoor is het noodzakelijk om ook andere, en meer gespecialiseerde lectuur aan te schaffen. Het determineren van grassen en vooral dat van niet bloeiende exemplaren is en blijft moeilijk. Omdat vele soorten niet in de sleutel zijn opgenomen dient elke determinatie zeer kritisch te gebeuren. Dit geldt trouwens ook voor andere soortgelijke tabellen!

Het geheel wordt afgesloten met een klein hoofdstuk over de betekenis van grassen voor de mens met daarop aansluitend enkele illustraties van Tarwe, Gerst, Rogge en Haver met hun vegetatieve kenmerken.

A. de Jonghe

Nieuwe uitgaven

Ligue Luxembourgeoise pour la protection de la nature 1986. *Atlas des Oiseaux nicheurs du Grand-Duché de Luxembourg* ca. 320 blz., 126 broedvogelverspreidingskaarten, teksten in het Duits, Frans en Engels. Speciale intekenprijs 780 BF te storten op het PCR 51 131-12 van de liga hierboven vermeld B.P. 709 Luxembourg, Grand Duché de Luxembourg.

Beulens W. en al. 1986. *Avifauna van het Mechelse* 116 blz., formaat 21 x 30 cms. Prijs 230 frank (verzending inbegrepen); te bestellen door storting op PCR 000-0875361-33 van De Wielewaal afd. Mechelen p/a Muizenstraat 13 te 2950 Zemst-Hofstade. Het gaat hier om de 2de geheel herwerkte en aangepaste uitgave samengesteld door W. Beulens, E. Callebaut, A. De

Weerdt, W. Van den Bossche, M. Vercammen en R. Willockx. Dit „werkdocument” zoals de samenstellers het zelf aanduiden is bijgewerkt tot einde 1985 en bevat alle waarnemingen en interessante meldingen van geringde vogels uit het onderzoeksgebied.

Broyer J. 1985. *Le Rôle de genêts en France*. Serv. de la recherche, des études et du traitement de l'information sur l'environnement, 106 blz. Uitg. Union nat. Assoc. ornith., Centre Orn. Rhône-Alpes. Een omstandig rapport over de situatie van de Kwartelkoning in Frankrijk van 1982 tot 1984. Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek, 1985. *Broedvogels van Winterswijk*. Hoogwoud, Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging. 232 blz.

- Ruge K., 1986. *Die Saatkrähe*, 80 blz., 55 afbeeldingen in zwart-wit en kleuren. Uitg. Deutscher Bund für Vögelschutz bij Kosmos-Verlag, Postfach 640, 7000 Stuttgart 1. Prijs 16.80 D. Een boek over de Roek uitgeroepen tot (bedreigde) vogel van 1986 in de Duitse Bondsrepubliek.
- Strijbosch H., 1986. *Determinatietabel van de amfibieën in Frankrijk*. Lacerta jg 44 (8), 14 blz.
- Collins N.M. and M.G. Morris 1985. *Threatened Swallowtail Butterflies of the World*. 401 blz., 8 kleurplaten, Uitg. IUCN avenue du Mont-Blanc, 1196 Gland, Zwitserland. Prijs 18 Pond. Voor de eerste maal een boek over een groep dagvlinders van de ganse wereld die bedreigd zijn, gegroepeerd op 8 kleurplaten. Het werk bevat eveneens een lijst van meer dan 570 soorten met gegevens over verspreiding, bescherming en een geografische index per land.
- Akkermans R. en Ruitenbeek W., 1985. *Dier. Bedreiging, beheer, bescherming*. Uitgeverij Stichting Fauna beheer, Postbus 76, 1243 ZA 's Graveland, Nederland. Paperback, formaat 15 x 21 (A5), 130 blz., rijk geïllustreerd met zwartwit foto's. Prijs 12,5 gulden. In het najaar van 1985 verscheen van Argus een jubileumnummer met een grote bijdrage over vele diersoorten, hun bedreigingen, bescherming en beheer. Al deze korte bijdragen werden gebundeld in dit boekje.
- IVN, Instituut voor Natuurbeschermingseducatie 1986, Amsterdam. *Landschapsbeheer*. Aanpak en educatieve mogelijkheden voor vrijwilligers. Paperback, formaat 15 x 21 cm (A5), 215 blz., gedrukt op kringlooppapier, rijk geïllustreerd met foto's en tekeningen. Prijs 17,5 gulden. Deze brochure is een geheel herziene uitgave van het Handboek voor vrijwillig educatief natuur- en landschapsbeheer verschenen in 1982.
- Schumacker R., J. Wilmet, R. Collard 1986. *Faniae*, 288 blz. formaat 24 x 30 cm., gebonden en in étui, 193 kleurfoto's, 13 kaarten en diagrammen. Teksten in het Frans, Duits, Nederlands en Engels. Prijs BF 3.200. Te bestellen bij „Hautes Fagnes” avenue Peltzer 25, boîte 6 4800 Verviers. Een prachtig en luxueus boek over de Hoge Venen.
- Bastin M., F. Buissink, 1986. *Vogelalbum*. Prachtig kinderboek, de illustraties moeten nog zelf worden ingekleefd. 498,- F.
- Gauthreaux S.A., 1980. *Animal migration, orientation and navigation*. London, Academic Press. 387 blz., 3.932,- F.
- Hutchinson C., 1979. *Ireland's wetlands and their Birds Dublin*. Irish Wildbird Conservancy. 201 blz. 1.299,- F
- Van der Goot V.S. 1986. *De snavelvliegen (Rhagionidae), roofvliegen (Asilidae) en aanverwante families van Noordwest-Europa*. Wet. med. van de K.N.N.V. n° 171. Hoogwoud, Kon. Ned. Natuurhist. vereniging, 66 blz., 300,- F.
- Ganzevles W., e.a., 1985. *Vogels in Limburg*, Maastricht, Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. 224 blz., 750,- F.
- Eberle G., 1975. *Pflanzen am Mittelmeer*. Frankfurt, Waldemar Kramer Verlag, 310 blz., 774,- F.
- Chanin P., 1985. *The Natural History of otters*. London, Croom Helm. 179 blz., 636,- F.
- Catton C., J. Gray, 1985. *Sex in nature*, London, Croom Helm. 224 blz., 1.036,- F.
- Bezzel E., F. Lechner, H. Ranftl, 1980. *Arbeitsatlas der Brutvögel Bayerns*. Greven, Kilda-Verlag, 200 blz., 436,- F.
- Chernov Yu.I., 1985. *The Living Tundra*. Cambridge, Cambridge University Press. 213 blz., 2.481,- F
- Thibault J.C., 1983. *Les Oiseaux de la Corse*. Ajaccio, Parc Naturel Regional de la Corse, 255 blz., 1.165,- F
- Newman K., 1984. *Newman's Birds of Southern Africa*. Johannesburg, Macmillan, 461 blz., 869,- F
- Pinkster S., D. Platvoet 1986. *De Vlokkreeften van het Nederlandse oppervlaktewater*. W.M. 172., Hoogwoud, K.N.N.V., 44 blz., 250,- F
- Cortès J.E., 1980. *The Birds of Gibraltar*. Gibraltar, Gibraltar Bookshop, 118 blz., 488,- F.
- Moore R., 1984. *Where to watch Birds in Kenya*. Nairobi, Transafrica Press, 229 blz., 933,- F.
- Mather J.R., 1986. *The Birds of Yorkshire*. Beckenham, Croom Helm, 613 blz., 3.120,- F
- Hayman P., J. Marchant, T. Prater. 1986. *Shorebirds an identification guide to the waders of the World*. Met 1800 kleurafbeeldingen en 214 verspreidingskaarten. London, Croom Helm, 412 blz. 1.556,- F aanbevolen!
- Génsbol B., W. Thiede, 1986. *Greifvögel, alle Europäischen Arten, Bestimmungsmerkmale Flugbilder, Biologie, Verbreitung, Gefährdungsgrad, Bestandsentwicklung*. München, BLV Verlagsgesellschaft, 384 blz., 1.218,- F
- De Schauensee R.M., 1982. *A guide to the Birds of South-America*. Philadelphia, Academy of natural Sciences. 498 blz.
- Douwes D., 1986. *Veranderingen in de wilde flora. Flora van Doetinchem*. Wet. Med. van de K.N.N.V. n° 174. Hoogwoud, Kon. Ned. Natuurhist. vereniging, 313 blz., 500,- F
- P. Herroelen

Al deze boeken en publicaties kunnen besteld worden in de boekhandel van De Wielewaal te Turnhout, tenzij anders vermeld.

WIELEWAAL

Jaargang 52 - september 1986

H. FRANCKX, P. SYMENS. Israël van 6 tot en met 20 oktober 1985	169
J. KIEBOOMS. Rembert Dodoens.	189
Vijf vóór twaalf	191
Uit het wetstraatje. Ir. S. TYS. De Overeenkomst van Ramsar (1971) is voor België in werking getreden	192
R. DE FRAINE, H. FRANCKX. Voor u gesprokkeld	193
Verenigingsberichten	196
Van Aalscholver tot Zeis - nieuws uit onze reservaten	202
In het spaarvarkentje - ons reservatenfonds	204
Goed om te weten	204
Boekbesprekingen	207
Nieuwe uitgaven	208

Titelblad: Arabische Spotlijstertimalies — Foto: H. Van der Vloet